

School of Theology at Claremont

1001 1374921

THE ARMENIAN VERSION
OF THE
TESTAMENT OF JOSEPH

EDITED AND TRANSLATED BY
MICHAEL E STONE

The Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT

WEST FOOTHILL AT COLLEGE AVENUE
CLAREMONT, CALIFORNIA

THE ARMENIAN VERSION
OF THE
TESTAMENT OF JOSEPH

SOCIETY OF BIBLICAL LITERATURE
TEXTS AND TRANSLATIONS SERIES
PSEUDEPIGRAPHA SERIES

edited by
Robert A. Kraft

TEXTS AND TRANSLATIONS 6

PSEUDEPIGRAPHA SERIES

5

THE ARMENIAN VERSION

OF THE

TESTAMENT OF JOSEPH

SCHOLARS PRESS
Missoula, Montana

BS
1830
T4
A72
1975

THE ARMENIAN VERSION
OF THE
TESTAMENT OF JOSEPH

Introduction,
Critical Edition, and Translation
by
Michael E. Stone

Published by
SCHOLARS PRESS
for
The Society of Biblical Literature

BS
1830
T4
A72
1975

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

Distributed by
SCHOLARS PRESS
University of Montana
Missoula, Montana 59801

THE ARMENIAN VERSION
OF THE
TESTAMENT OF JOSEPH

Introduction,
Critical Edition, and Translation
by
Michael E. Stone

Library of Congress Cataloging in Publication Data

Bible. O. T. Apocryphal books. Testaments of the twelve patriarchs. Joseph. Armenian. 1975.
The Armenian version of the Testament of Joseph.

(Pseudepigrapha series ; 5) (Texts and translations ; 6)
Bibliography: p.

I. Stone, Michael E., 1938- II. Bible. O. T. Apocryphal books. Testaments of the twelve patriarchs. Joseph. English. Stone. 1975. III. Bible. O. T. Apocryphal books. Testaments of the twelve patriarchs. Armenian. 1975. IV. Title. V. Series. VI. Series: Society of Biblical Literature. Texts and translations ; 6.

BS1830.T4A75 1975 229'.914 75-29210
ISBN 0-89130-035-X

Copyright © 1975

by

The Society of Biblical Literature

Printed in the United States of America

1 2 3 4 5 6

Printing Department
University of Montana
Missoula, Montana 59801

PREFACE TO THE SERIES

TEXTS AND TRANSLATIONS is a project of the Committee on Research and Publications of the Society of Biblical Literature and is under the general direction of George W. MacRae (Harvard Divinity School), Executive Secretary and Harry M. Orlinsky (Hebrew Union College-Jewish Institute of Religion, New York), Chairman of the Committee. The purpose of the project is to make available in convenient and inexpensive format ancient texts which are not easily accessible but are of importance to scholars and students of "biblical literature" as broadly defined by the Society. Reliable modern English translations will accompany the texts. Occasionally the various series will include documents not published elsewhere. It is not a primary aim of these publications to provide authoritative new critical texts, nor to furnish extensive annotations. The editions are regarded as provisional, and individual volumes may be replaced in the future as better textual evidence becomes available. The following subseries have been established thus far:

PSEUDEPIGRAPHA, edited by Robert A. Kraft (University of Pennsylvania)

GRECO-ROMAN RELIGION, edited by Hans Dieter Betz (School of Theology at Claremont)

EARLY CHRISTIAN LITERATURE, edited by Birger A. Pearson (University of California at Santa Barbara)

For the PSEUDEPIGRAPHA SERIES the choice of texts is governed in part by the research interests of the SBL Pseudepigrapha Group, of which George W.E. Nickelsburg, Jr. (University of Iowa) is currently Chairman and James H. Charlesworth (Duke University) Secretary. This series will focus on Jewish materials from the Hellenistic era and will regularly include volumes that incorporate the fragmentary evidence of works attributed to biblical personalities, culled from a wide range of Jewish and Christian sources. The volumes are selected, prepared, and edited in consultation with the following editorial subcommittee of the Pseudepigrapha Group:

Sebastian P. Brock (Cambridge University, England)

George W. MacRae (Harvard Divinity School)

George W.E. Nickelsburg, Jr. (University of Iowa)

Michael E. Stone (Hebrew University, Israel)

John Strugnell (Harvard Divinity School)

Robert A. Kraft, Editor

TABLE OF CONTENTS

PREFACE	1
INTRODUCTION	3
Previous Editions and Studies	3
The Present Edition and the Manuscripts	4
The Text	7
The Apparatus	9
The Translation	10
Critical Signs and Abbreviations	11
List of Manuscripts Cited	12
TEXT, TRANSLATION, APPARATUS	14

PREFACE

The edition of the Testament of Joseph presented here would not have been achieved without the encouragement and help of a number of friends and colleagues. The manuscripts were made available, most generously, by the various libraries concerned, the Armenian Patriarchate in Jerusalem, the Mechitarist Fathers in Venice, the Nationalbibliothek in Vienna, and the Matenadaran in Erevan. A. Hultgård in Lund and M. van Esbroeck in Brussels had a part in preparing collations of some of the samples.

M. de Jonge of Leiden has encouraged me in this project, and in the broader labour of the preparation of an edition of all of the Testaments. To him and his co-workers I owe a special debt.

G.W.E. Nickelsburg of the Pseudepigrapha Group of the Society for Biblical Literature has been a continued support and a good friend. His help both in moral encouragement and in the material preparation of the English part of the final typescript is gratefully acknowledged. To the Group itself is due the stimulus which brought about the preparation of this edition. My research into the Testaments of the Twelve Patriarchs has been supported at various times by the Research Funds of the Hebrew University and by the Israel Academy of Sciences and Humanities. To all these and others, thanks are given.

Jerusalem
June 16, 1975

INTRODUCTION

Recent years have seen an arousal of interest in the textual study of the Pseudepigrapha in general and of their Oriental versions in particular. It is within this general context that this edition of the Armenian version of the Testament of Joseph is presented. The nature of the series in which it is published requires the introduction to be indicative rather than exhaustive. It sets before the reader the past history of publication of this text and the principles according to which this edition has been prepared. The detailed analysis of the relationship between the manuscripts and their families is not given here, but its chief results are set forth. They can be verified by recourse to the textual material presented.

Previous Editions and Studies

The chief previous publications of part or all of the text of the Armenian version of the Testaments of the Twelve Patriarchs are the following:¹

1. The Testaments of Reuben, Simeon and Levi from the Calcutta manuscript were printed in the Armenian periodical *Azkasēr Araratean* 3 (Calcutta: 1850), pp. 446-448, 454-456, 469-472, 478-480. See no. 5 below.
2. Brief extracts from the Testament of Joseph were published by N. Marr in *Handes Amsorya* 5 (1891), pp. 260-271,² and further extracts in *Sborniki pritič Vardana. Materialy dlja istorii srednevěkovoj armjanskoj literatury*, III (St. Petersburg: 1894), pp. 61 f. (*non vidi*).
3. The text of all the Testaments of the Twelve Patriarchs was published by S. Yovsēp'ianc', *Ankanon Girik' Hin Ktakaranac'* (Venice: 1896), pp. 27-151. His edition is based on Venice, Mechitarist 280, with nos. 346, 679, 229, and 1270 of that library also consulted.
4. Some readings from additional manuscripts were included, mainly in Greek retroversion, in the apparatus of R.H. Charles, *The Greek Versions of the Testaments of the XII Patriarchs* (Oxford: 1908), but his information is not reliable.
5. The Testament of Levi was published on the basis of eight manuscripts belonging to the Armenian Patriarchate in Jerusalem by M.E. Stone, *The Testament of Levi* (Jerusalem: 1969). This volume also includes a republication of no. 1 as well as all the variant readings in nos. 3 and 4. The

¹In greater detail see Ch. Burchard, no. 7, below; Stone, no. 5 below. (The numbers in this and the following notes refer to the bibliographical list in this section.)

²Also in Russian, see Burchard, no. 7 below, pp. 12 ff.

manuscripts used were Jerusalem, Armenian Patriarchate 1925 (siglum M), 428, 501, 1927, 1933, 1934, 939, and 1170.

6. Further samples from the Testaments of Zebulun, Joseph and Benjamin based on the same manuscripts were published in: M.E. Stone, 'The Jerusalem Manuscripts of the Testaments of the Twelve Patriarchs: Samples of Text,' *Sion* 44 (1970), pp. 29-35.

The following recent studies relating to the Armenian version of the Testaments of the Twelve Patriarchs should also be noted:

7. Ch. Burchard, 'Zur armenischen Ueberlieferung der Testamente der Zwölf Patriarchen,' *Studien zu den Testamenten der Zwölf Patriarchen*, ed. W. Eltester (BZNW 38; Berlin: 1969), pp. 1-29. This is an extremely useful analysis and assembly of all material relating to the version known at that time. See also review in *JBL* 89 (1970), pp. 487 f.
8. A. Hultgård, *Croyances messianiques des Test. XII Patr.* (dissertation; Uppsala: 1971), pp. 22-37.
9. M.E. Stone, 'Methodological Issues in the Study of the Text of the Apocrypha and Pseudepigrapha,' *Proceedings of the Fifth World Congress of Jewish Studies*, I (Jerusalem: 1971), pp. 213-217.
10. M.E. Stone, 'The Jerusalem Manuscripts of the Testaments of the Twelve Patriarchs: Selection of Manuscripts,' *Sion* 49 (1975) forthcoming.
11. M. de Jonge, 'The Greek Testaments of the Twelve Patriarchs and the Armenian Version,' *Studies on the Testaments of the Twelve Patriarchs. Text and Interpretation* ('Studia in V.T. Pseudepig.', III ; Leiden: 1975) forthcoming.

The Present Edition and the Manuscripts

The edition of the Armenian version of the Testament of Joseph published here represents an advance over all previous editions as it is based on new collations of a carefully selected group of manuscripts. The procedures by which the numerous manuscripts were evaluated and this group of manuscripts selected have been expounded in detail elsewhere.³

It is well, however, here to recapitulate them briefly. Samples of the text of the Testaments of the Twelve Patriarchs were selected. These were T. Levi chs. 1, 8, 19, T. Zebulun ch. 9, T. Joseph ch. 19, and T. Benjamin chs. 11-12. The text of these examples was examined in all accessible Armenian manuscripts, twenty-nine of the fifty-two known manuscripts being collated thus against an agreed basis, Jerusalem, Armenian Patriarchate 1925. Among these manuscripts were all those written before the seventeenth century and a considerable number of those written in that century.⁴

³See details in Stone, nos. 6 and 9.

⁴See details in Stone, no. 10.

From among the numerous variants found in these manuscripts those cases were isolated in which a reading present in half or less of them agreed with the Greek text, with a variant to the Greek text, or was insubitably superior to the other Armenian readings.⁵ Such readings (including a number of apparent splits in the tradition) occurred in four textual families: a) the 'short' recension (*alpha*), and three different 'long' text forms; b) Erevan, Matenadaran 1500; c) Jerusalem, Armenian Patriarchate 1925, and Erevan, Matenadaran, 353; and d) the text form called, since Charles' day, *beta*, to which all the other 'long' text manuscripts belong.⁶

Family alpha

Six manuscripts of this family were available for study. From the samples it is clear that three of them, if utilized, contain all possibly original readings of this recension.⁷ These manuscripts are:

- K Vienna, Mechitarist 128, 1388 C.E.
- S Jerusalem, Armenian Patriarchate 939, 1621, C.E.
- W Vienna, Mechitarist 705, 1403 C.E.

In addition one further manuscript was consulted in cases where part of *alpha* alone seems to preserve an original reading:

- B Venice, Mechitarist 679, 15th century.

This form of the text has definitely undergone recensional activity, but it has as its base, a textual form of very high value. Cases where *alpha* alone or *alpha* with one of the better forms of the 'long' text preserves a superior reading are quite frequent.⁸ The six manuscripts of *alpha* examined separate into three subgroups, K H (Bodleian Arm e 30); B W ; and A (Venice, Mechitarist 346) S. These groups are, however, conflate among themselves and show conflate readings with the various forms of the long text. Manuscript W in the present work will be seen to show many expansionary readings.

⁵M. de Jonge graciously put copies of the new collations of the Greek manuscripts at our disposal. These were prepared by him and his associates in Leiden and were available both for the samples and for the whole of the Testament of Joseph.

⁶See Stone, no. 10, Appendix I.

⁷Ibid, Appendix II.

⁸Examples to demonstrate this and the following evaluations are adduced in Stone, no. 10. Cases of splits in the Armenian tradition where both Armenian readings occur in Greek are found, but require separate study. They are not listed here.

Family Z

Z Erevan, Matenadaran 1500, 1282-83 C.E.

This manuscript contains a unique text form, the best preserved text. It serves as the base text for the present edition. In spite of its general superiority, there are a number of cases in which another family or families preserved an indubitably superior reading. Such have been listed below.

Family MV

M Jerusalem, Armenian Patriarchate 1925, 1269 C.E.

V Erevan, Matenadaran 353, 1317 C.E.

These two manuscripts were found in the samples (Stone, no. 10) to contain a text occasionally superior to Z and often superior to *alpha* and *beta*. Now, the examination of a considerable body of text, the whole of the Testament of Joseph, has enabled a greater measure of precision in the establishment of the relationship between these manuscripts. Neither is a copy of the other and M is generally closer to the archetype. The unique readings of V are in virtually all cases corruptions or inferior readings. Only in cases where M stands alone is V superior to it. It follows, therefore, that V need only be cited or consulted in cases in which M stands alone. This principle has been followed in the edition.

Family beta

This family, which encompasses the great majority of Armenian manuscripts of the Testaments of the Twelve Patriarchs, is also, given the survival of families Z and MV, the least important from the point of view of restoration of the original text of the version. Three manuscripts were selected on the basis of the samples to represent this family in the present edition (See Stone, no. 10). These are divided into two types:

L Vienna, Nationalbibl. Arm. 11, before 1608 C.E.

This manuscript is close to the main body of manuscripts of *beta*, but in the samples it contained a few readings indicating a measure of independence, and perhaps superiority to the rest of the manuscripts of *beta*.

X Erevan, Matenadaran 346, 1390 and 1400 C.E.

Bb Venice, Mechitarist 280, 1418-1422 C.E.

These two manuscripts form a distinct subgroup of *beta*. Bb is the manuscript used by Yovsēp'ianc' (no. 3 above) and previously designated B*. This subgroup is reworked and expansionary, but contains a number of readings which may be primitive. As was the case for V, so too here the examination of a larger body of text than in the samples indicates that the unique readings of Bb preserve nothing superior to X or the other witnesses. Thus it is only cited in the apparatus where the reading of X is of particular interest or importance.

The Text

The text is based on Z except in cases where other families preserve superior readings. Such superior readings are overwhelmingly cases of agreement with the Greek text. The following list records all cases where the reading of a family other than Z has been accepted into the text.

- 1:1 his 2°] om Z X K
- 1:2 my sons and my brothers] M V variants of this K S W
om rel
- 1:4 my fathers] our fathers Z W
- 1:6 I was 2°] om Z S W
- 1:7 calumnies] evils Z
- 2:2 my father] my fathers Z
τοῦ πατρός μου majority Greek with variant τῶν πατέρων μου
in *l c.* Word order in Armenian = majority Greek, while that
in *l* varies and *c* om Israel. It might, however, be main-
tained that Z should be preferred by *lectio difficilior*.
Non liquet.
- 2:4 Lord] om M L after him Z : majority Armenian =
Greek var. *lect.*
- 2:6 the thought of the soul] the thoughts of the souls Z
- 3:3 I prayed] praying Z : not equivalent to Greek *h*
- 3:5 them] om Z K
the sick] I was sick Z : corrupt
- 3:8 wished to drag...along] summoned Z wished to cast K
S W
- 4:2 in] om Z S : corrupt
is] om Z
- 4:5 you wish] I wish Z I will wish K
- 4:6 to her] om Z
- 4:8 I continued] after pray Z
- 6:2 and 1°] it was Z
- 6:4 food 1°] M L foods rel
food 2°] M K foods rel.
- 6:6 to me] X K S B thing (corruption of to me) Bb om
rel
- 7:5 your rival] K S* W om Z your son's rival rel
- 7:7 thus] M X L W this rel
Arm rel does not correspond to Greek *d αὐτά*
- 9:1 and said] K S W om rel
- 10:4 work] M K words rel
thought] M X K W thoughts rel
a man might transgress] M K S W I transgress Z
you might be in need X you might transgress L

- 11:1 brothers] + and Z
 12:3 against him] om Z against them X
 13:1 commanded to bring] W B brought X L brings rel
 13:4 to be---naked] to undress him and to torture (him) Z

Compare, however, Z with Greek *d* in 13:9, indicating that the textual situation may be more complex than is evident at first sight.

- 13:8 did you become] are you Z
 14:2 he said] X Bb om rel.

This may be a split, since *φησί* is omitted by *dl a ch.*

- 14:3 he who was stolen] those who were stolen Z M
 Cf. Greek vs. 1.

- 15:2 of yourself] om Z to us X L

- 17:7 soul ... soul] field ... field Z

- 18:1 he will glorify] they will glorify Z
 he will exalt] they will exalt Z M*

- 18:3 them] him (or her) Z K

- 19:12 will come to an end] K S W will be at the end Z M
 will be an end X L

- 20:3 and by---mother 2°] om Z

In addition to these cases, the following readings have not been incorporated into the text, although it seems likely (but not certain) that they are primitive:

- 9:5 to make me stumble K S

- 10:5 now] Z om rel. The reading of Z may be secondary.
 Greek presents only *γάρ* in *d m.*

- 13:4 he 3°] *Petap'rē* W B.

This may be original and apparently parallels the unanimous reading of Greek. However, W B also add the proper name instead of "he 1°" in this same verse where it has no Greek support. This may indicate a tendency of these manuscripts.

- 14:3 these] your K S W
 for you will X L S W

These two readings concord with the Greek of vs. 1, which is apparently common, in part, with Armenian vs. 3. Since the difference between the versions is considerable, however, it is wisest to suspend judgement.

- 16:2 again] om X L W.

The word may be additional in Armenian and has no Greek support.

- 17:5 me] Z om rel. See preceding comment.

18:1 for ever X L.

This is undoubtedly a primitive reading. The order of the two verbs is different in Armenian and Greek, and so the occurrence of this adverb with the verb 'he will exalt' in X L is not original. It should perhaps be read with the preceding 'glorify', but the history of the text is not certain enough to include this reading in the text of the edition.

Apart from these cases, the text of Z is reproduced exactly except for a standardization of spelling and punctuation. This manuscript displays certain orthographic peculiarities which have been changed without any notice being given in the text or apparatus.

The diphthong *ea* is always written as *e* by the manuscript.

The long vowel \bar{e} is never found in the manuscript, only *e*.

The manuscript never writes the final *-y* in endings *-ay*, *-oy* unless they are followed by a demonstrative.

The manuscript never writes *-y-* in triphthongs *-ayi*, *-aye-*, etc.

The manuscript always writes *w* for *ow* when followed by a vowel.

The manuscript always has the spellings *vałjan* for *vaxčan*, *ěndrem* for *ěntrem* and so in other derivatives, *hrštak* for *hreštak*.

All these cases have been standardized. All abbreviations have been resolved, including numerals. Chapter and verse division have been introduced following the Greek version. No verse or section division is indicated in the manuscript.

The Apparatus

The apparatus presents all variants of possible significance for the study of the substantive readings preserved by the manuscripts. It is not exhaustive of all variants existing between the manuscripts, and the following classes of variants, being chiefly of orthographic and scribal character, have been excluded:

1) standard spelling alternations such as *aw/ō*, *e/ē*; otiose *i* found particularly in M V preceding words, commencing with a vowel, to which the inseparable form of this preposition (*y-*) has already been prefixed; simple spelling variants and errors of spelling.

In addition certain classes of 'Repetitive Variants' (see Stone, no. 5, pp. 197-198) have been excluded from the apparatus. Such are:

2) case variation in possessive pronouns and adjectives, such as *im/imum*, *jerum/jeroy*, etc.; tense variation in verbs except where likely to reflect a Greek original, such as variants *asē/asēr/asac'* in narrative contexts or present and aorist subjunctive in a future sense; addition or omission of demonstrative *-s/ -t/ -n* and variations between these and their analogues *ays*, *ayt*, *ayn*, etc. and compounds thereof; addition or omission of *i* following verbs of becoming or preceding infinitives expressing purpose or result; simple morphological

alternatives like *koč'ec'eal/ koč'eal*; the addition or omission of *t'e* or *et'e* before direct speech and variation between these two forms; addition or omission of personal pronouns with conjugated forms of the verb unless reflecting extant Greek readings; minor variants of word order; variations of synonyms *ibrew/orpēs*, *yoržam/ibrew*, *amenayni/amenec'un*, *kam/ew kam* in lists.

In addition, for the sake of simplicity, simple spelling practice has been standardized throughout the apparatus. *aw* is always written not *ō*, in spite of the practice of the later manuscripts, and the usage of *ē* conforms to that in the text.

The Translation

The translation is as literal as normal English usage will permit. Any words introduced by the editor and the editor's emendations of the text are surrounded by parentheses. The apparatus has been translated into English, although not all the variants were amenable to translation. All variants involving a change in the meaning of the text have been included, as well as many others. The English translation of the apparatus incorporates a small number of editor's comments, alternative translations, and the like. The aim of this English rendering of the apparatus is to provide students of the Greek text with access to a large portion of the variant readings of the Armenian manuscripts. It is natural that the vast majority of variant readings so translated are of inner-Armenian origin. In Armenian their genesis is often obvious. This is not so in English, and to explain each case would require the addition of a major commentary, an undertaking quite beyond the scope of this edition.

CRITICAL SIGNS AND ABBREVIATIONS

< >	editor's emendation of the text
()	editor's emendation of or addition to the translation
+	adds
1°, 2°, 3°, etc.	following a word indicates the first, second, third, etc. occurrence of the word in the verse
A*, B*, C*, etc.	the text as written by the original scribe
A°, B°, C°, etc.	the text as corrected by the original scribe
A ^C , B ^C , C ^C , etc.	the text as corrected by an unidentified hand other than the original scribe
word---word	indicates all words between the two words so linked
word...word	indicates only those two words so linked
ante	before
ed	editor
eras	erasure
fin	end of verse
inc	start of verse
<i>lit.</i>	literally
om	omits
omn	all manuscripts
plur.	plural
post	after
praepon	places in front of
rel	all manuscripts except those quoted explicitly by siglum
sing.	singular

LIST OF MANUSCRIPTS CITED

B	Venice, Mechitarist 705, 1403 C.E.	pp. 40-53
K	Vienna, Mechitarist 128, 1388 C.E.	fols. 121v-135v
L	Vienna, Nationalbibl. Arm. 11, before 1608 C.E.	fols. 538v-539v
M	Jerusalem, Armenian Patriarchate 1925, 1269 C.E.	pp. 508-512
S	Jerusalem, Armenian Patriarchate 939, 1621 C.E.	pp. 214-225
V	Erevan, Matenadaran 353, 1317, C.E.	fols. 658v-660v
W	Vienna, Mechitarist 705, 1403 C.E.	fols. 208r-212r
X	Erevan, Matenadaran 346, 1390-1400 C.E.	fols. 33v-35r
Z	Erevan, Matenadaran 1500, 1282-83 C.E.	fols. 238r-239r
Bb	Venice, Mechitarist 280, 1418-1422 C.E.	fols. 141r-143v

ERRATA IN THE APPARATUS

3:6, line 3, read "եզիպտացւոյն] Z -նոյն rel"

6:1, preceding "ել] Z ..." read "առաքեաց] արձակեաց K
արձակէր W :

8:1, line 5:
ել X: "փախեայ] ..." read "զհանդերձն իմ

THE TESTAMENT OF JOSEPH

TEXT, TRANSLATION, APPARATUS

ԿՏԱԿ ՅՈՎՍԵՓԱՅ ՎԱՍՆ ՆԱՍԱՆՉՈՒ

1:1 Հրաման կտակի Յովսեփայ յորժամ հանդերձեալ էր վախճանել: Կոչեաց զորդիս իւր եւ զեղբարս իւր եւ ասէ ցնոսա. 2 Որդեակք իմ եւ եղբարք իմ, լուարուք Յովսեփայ սիրեցելոյս յիսրայելէ, եւ ունկնդիք որդիք իմ հաւրս ձերում: 3 Ես տեսի ի կեանս իմում զնախանձ եւ զմահ, եւ ոչ մոլորեցայ ի ծշմարտութենէն Տեառն: 4 Եղբարք իմ այսոքիկ ատեցին զիս, եւ Տէր սիրեաց զիս, սոքա կամեին սպանանել զիս, եւ Աստուած հարցն իմոց պահեաց զիս. ի ջրհոր ընկեցին զիս, եւ Բարձրեալն եհան զիս. 5 Ի ծառայութիւն վաճառեցայ, եւ Տէրն ամենացուն ազատեաց զիս. ի գերութիւն վարեցայ, եւ հզաւր ձեռն նորա աւզնեաց ինձ. սովով պաշարեցայ, եւ նոյն ինքն Տէրն դարմանեաց զիս. 6 Միայն եի եւ Աստուած մխիթարեաց զիս. ի հիւանդութեան եի, եւ Բարձրեալն այցելու եղեւ ինձ. ի

կտակք S : + եղբարցն L

1:1 կտակի] պատասխանեաց M L + պատասխանւոյ (-ւոյն X) X
 W+ պատասխանեացն K : կոչեաց] կոչեալ M V : զեղբարսն
 իւր եւ զորդիսն X : իւր 1°] om S W : իւր 2°] om Z X K

2 որդեակք---իմ 2°] M V եղբ. իմ եւ որդ. K S
 եղբ. իմ եւ որդ. իմ W om rel : յիսրայելէ] + հաւր ձերոյ
 X : որդիք---ձերում] բանից իմոց X : որդիք իմ] om S :
 իմ 3°] om K W

3 զմահ] + եւ ոչ նախանձեցայ K

4 inc] Z W + եւ rel : իմ] om L : զիս 1°---
 զիս 2°] om X L : սոքա] եւ X : եւ 2°] այլ S :
 իմոց] մերոց Z W : պահեաց] ապրեցոյց K

5 եւ 1°---վարեցայ] om W S* : տէր 1°---տէր 2°] om
 K : ի գեր. վարեցայ] om S : վարեցայ] վաճառեցայ M :
 եւ հզաւր---պաշարեցայ] om X L : հզաւր ձեռն] ձեռն հաւր S
 հաւր ձեռն W : նոյն] Z post տէրն M om rel

6 աստուած] + հաւր իմոյ X : եի 2°] է L om Z S W:
 եւ 2°] om S W : բարձրեալն 1°] աստուած M L K S W

THE TESTAMENT OF JOSEPH CONCERNING ENVY

1:1 The instruction of the testament of Joseph when he was about to die. He summoned his sons and his brothers and said to them, 2 "My sons and my brothers, listen to Joseph beloved by Israel and attend, my sons, to your father. 3 I saw envy and death during my life and I did not stray from the Lord's truth. 4 These brothers of mine hated me and the Lord loved me, they desired to kill me and the God of my fathers preserved me, they cast me into a well and the Most High drew me forth. 5 I was sold into slavery and the Lord of all freed me, I was led into captivity and his mighty hand aided me, I was beset by hunger and the same Lord himself nurtured me. 6 I was alone and God comforted me, I was in sickness and the Most High was my visitor, in prison and

Testaments S : + of the brothers L

1:1 of the testament] of replies M L + of (+ the X) reply X W + of the replies K : he summoned] having summoned M V : his brothers and sons X : his 1°] om S W : his 2°] om Z X K

2 my sons and my brothers] M V my brothers and sons K S my brothers and my sons W om rel : by Israel] + of your father X : my 3°---father] to my words X : my 3°] om K W : my sons] om S

3 death] + and I was not envious K

4 inc] Z W + and rel : of mine] om L : me 1° ---me 2°] om X L : they 1°] and they X : and 2°] but S : my] our Z W : preserved] saved K

5 and 1°---captivity] om W S* : Lord 1°---Lord 2°] om K : I was led into captivity] om S : I was led] I was sold M : and his mighty---hunger] om X L : mighty hand] father's hand S W : same] Z after Lord M om rel

6 God] + of my father X : I was 2°] om Z S W he is L : and 2°] om S W : the Most High 1°] God M L K S W the solicitous one X + aided me and K :

բանդի եւ Բարձրեալն շնորհալից արար զիս. ի կապանս եւ արձակեաց զիս. 7 ի չարախաւսութիւնս՝ եւ ջատագովեաց վասն իմ. ի բանդս դառինս Եգիպտացոց՝ եւ փրկեաց զիս. ի նախանձ ծառայակցաց՝ եւ բարձրացոյց զիս:

2:1 Եւ այսպէս Փոտիփար հաւատաց ինձ զտուն իւր: 2 Եւ հանդիսացայ ընդդէմ կնոջն անամաւթի, որ փութացուցանէր զիս մեղանչել ընդ ինքեան, այլ Աստուած Իսրայելի հաւր իմոյ փրկեաց զիս յայրմանէ հրոյն: 3 Իննդարգել եղէ, չարչարեցայ, արհամարհեցայ, եւ ետ զիս Տէր ի գթութիւնս առաջի բանդապետին: 4 Վասն զի ոչ թողու Տէր զերկիւղածս իւր, եւ ոչ խաւարեցուցանէ կապանաւք եւ կամ նեղութեամբք եւ կամ վտանկիւք. 5 Վասն զի ոչ եթե իբրեւ զմարդ պատկառէ Աստուած, եւ ոչ իբրեւ զորդի մարդոյ վատասրտէ, եւ ոչ իբրեւ զերկրածին տկարանայ, եւ կամ մերժի. 6 Ձի է յամենայն

ինամակալն X + աւզնեաց ինձ եւ K : ի բանդի եւ բարձրեալն]
om K S W : բանդի] + եի M L + եղայ ես X : բարձրեալն
2°] աստուած M X L + այցելու եղել ինձ M + իմ X :
կապանս] + եի X L K : եւ 4°] + տէր X + աստուած L :
զիս 3°] որ W

7 չարախաւսութիւնս] չարութիւնս Z + էր W : եւ 1°]
om L : բանդս] բանդի եի K : դառինս] om K S W :
եգիպտացոց] -ւոյն K : եւ 2°] + անդի X : զիս 1° --- զիս
2°] om X L

2:1 փոտիփար] պետափրէս K S W : ինձ] + ետ ինձ M :

2 իսրայելի] om X L post իմոյ K S W : հաւր իմոյ]
հարցն իմոց Z

3 եղէ] Z + եւ rel : արհամարհեցայ] Z om rel :
գթութիւն Z M

4 տէր] post իւր Z om M L : նեղութեամբ X L K S
W : վտանգիւ K

5 մարդ K S W : որդի K S W : երկրածին K S W

the Most High made me graceful, in bonds and he loosed me,
 7 Amidst calumnies and he defended me, in the bitter Egyptian
 prisons and he delivered me, amidst the envy of my fellow-
 slaves and he exalted me.

2:1 And thus Potiphar entrusted his house to me. 2 And
 I entered a contest with the shameless woman who urged me to
 sin with her, but the God of Israel, my father, delivered me
 from the burning of the fire. 3 I was imprisoned, I was tor-
 tured, I was despised, and the Lord made me the subject of the
 warder's compassion. 4 Because the Lord does not abandon
 those who fear him nor does he put them in darkness in bonds,
 nor by tribulations, nor by misfortunes. 5 Because God is
 not put to shame like a man, nor does he fear like a son of man,
 nor is he powerless like the earth-born, nor is he driven out.
 6 For he is in all places and he is besought in divers forms,

in prison---High 2°] om K S W : prison] + I was M L
 + I was placed X : the Most High 2°] God M X L + was
 my visitor M + my X : bonds] + I was X L K :
 he] the Lord X God L : me 3°] who W

7 inc] + he was W : calumnies] evils Z :
 and 1°] om L : bitter] om K S W : prisons] prison
 K + I was K : of the Egyptian K : and 2°]
 + thence X : me 2°---me 3°] om X L

2:1 Potiphar] Petap'rēs K S W : entrusted] + he
 gave M

2 of Israel] om X L of my father Israel K S W :
 my father] my fathers Z

3 imprisoned] Z + and rel : I was despised] Z
 om rel

4 the Lord] om M L : by tribulation X L K S W :
 by misfortune K

տեղիս, եւ ազգի ազգի ձեւաւք աղաչի, դոյզն մի հեռացեալ առ ի փոր-
 ձել զհոգւոյն զխորհուրդն: 7 ի տասն փորձութիւնս ընտիր զիս
 երեւեցոյց, եւ յամենայնս յայտոսիկ երկայնամիտ զտայ, զի մեծ դեղք
 են երկայնամտութիւն եւ բազում բարիս շնորհէ համբերութիւն:

3:1 Բանի՞ցս անգամ եզիպտոհին սպառնացաւ ինձ մահ, քանի՞ցս
 անգամ տանջանաց մատնեալ, վերստին կոչեաց զիս եւ սպառնացաւ ինձ,
 ոչ կամեցեալ իմ կամակատար նմա լինել: Եւ ասէր ինձ. 2 Տիրիցես
 ինձ եւ իմոցս ամենայնի, եթե տացես զքեզ ինձ եղիցիս իբրեւ զտէրն
 իմ: 3 Բայց ես յիշեի զբանս հարց հաւրն իմոյ Յակոբայ, եւ
 մտանեի ի սենեակն աղաւթս առնեի առ Տէր. 4 Եւ պահեի զեւթն զամսն
 զայնոսիկ, եւ երեւեի եզիպտացւոյն որպէս թե փափկութեամբ վարեի.

6 է] post տեղիս K S W : յամենայն տեղիս] յամենայնի
 տէր X ամենայնի տէր L: աղաչեի S W : եւ ոչ դոյզն
 (դոզն K) K S W : զհոգւոցն խորհուրդս Z

7 ի] post տասն M : յամենայն K յամենայնի S
 յամենայնէ W : յայտոցիկ L : երկայնամիտ] Z M ընտիր rel:
 դեղք են] երկեղ է K զեղ է S : երկայնամտութիւն] -ութիւնք
 M X L + համբերութիւնն K S + համբերութիւնք W : բազում]
 om X L : համբերողացն X L K S

3:1 եզիպտացին M X L K S W : տանջանաց] տանջեցայ X :
 մատնեաց L + եւ դարձեալ X + զիս S^o W : զիս] om W:
 ինձ 2°] om K S W + այլ ես X L + եւ K : իմ] իսկ M :
 նմա լինել] Z լինել նմա rel

2 իմոցս] իմում M K S ի միում ամի W : տացես---
 եղիցիս] տիրես ինձ համբիրեցեմ K : տացես] տիրիցես W S :
 ինձ զքեզ W S : եղիցիս] արարից ինձ S

3 զբան K : հարց] Z M* L eras M^c om rel :
 մտանեի] + առանձինն X : սենեակն] + եւ X L K W :
 առնելով Z : տէր] աստուած X L

4 պահէ] K: զամսն] զաւուրսն M S W աւուրսն X
 աւր L աւուրս K : զայտոսիկ K : եւ 2°---վարեի] om K
 W : եզիպտոհոյն M X L : որպէս] om X L S : փափկացեալ

being a little distance away in order to test the thought of the soul. 7 In ten tests he showed me to be choice and in all these I was found to be longsuffering, for longsuffering is a great talisman and patience grants many good things.

3:1 How many times did the Egyptian woman threaten me with death? How many times, having delivered (me) to tortures, did she summon me anew and threaten me who did not desire to do her will? 2 And she said to me, 'You will possess me and all my goods if you give yourself to me; you will be like my master.' 3 But I remembered the words of the fathers of my father Jacob and I entered into (my) chamber, I prayed to the Lord. 4 And I fasted for those seven years and I appeared to the Egyptian as if I was living with pleasures,

6 he is] *after* 'places' K S W : in all places]
 Lord in everything X Lord of everything L : I was be-
 seeching S W : forms] + and not K S W : the thoughts
 of the souls Z

7 in all] to each K in each S by each one W :
 longsuffering 1°] Z M choice rel : longsuffering 2°]
 longsuffering (plur.) M X L + patience K S + patience
 (plur.) W : talisman] fear K beauty S : patience]
 to the patient ones X L K S : many] om X L

3:1 having delivered] she delivered L + and again X
 + me S° W : to tortures] I was tortured X : me 3°]
 om W : me 4°] om K S W + but I X L + and K

2 all my goods] in one year everything W : you give]
 you will possess W S : to me yourself W S : you will be]
 I will make for me S

3 word K : of the fathers] Z M* L eras M^C om
 rel : I entered] + on my own X : chamber] + and X L
 K W : praying Z : the Lord] God X L

4 he fasts K : these K : years] Z days rel :
 and---pleasures] om K W : Egyptian (masc. or fem.)] Z
 Egyptian woman rel : as if] om X L S : I was living]
 they were living M I was X L S : with pleasures] Z
 having engaged in pleasures rel

զի որք վասն Աստուծոյ պահեն զդիմացն շնորհս առնուն: 5 Եւ եթե
երթայի ուրեք, զինի ոչ ըմպեի, եւ զերից աւուրց զդարմանն առնուի
եւ զայն տայի աղքատաց եւ հիւանդաց: 6 Եւ առաւաւտ առնեի առ Տէր,
եւ լայի վասն Մեմփեա Եգիպտացւոյ վասն զի յոյժ եւ անպակաս շտապէր
զիս, եւ ի զիշերի մտանէր առ իս պատճառանաւք տեսանելոյ: 7 Եւ
վասն զի որդի արու ոչ էր նորա, պատճառէր առնել զիս ինքեան որդի:
Եւ աղաւթս արարի առ Տէր եւ ծնաւ որդի: 8 Եւ ի բազում ժամանակս
իբրեւ զորդւով զիրկս արկանէր զինեւ, եւ ես ոչ զիտէի. եւ յետ
այսորիկ ի պոռնկուլթիւն կամեցաւ ձգել զիս: 9 Եւ իմ իմացեալ,
տրտմեցայ մինչեւ ի մահ: Եւ եղեւ իբրեւ եւ նա, եկին միտք իմ յիս,

M X L S : վարեի] վարին M: լինեի X L S

5 եւ 2⁰] om X L: աւուրցն M առեալ զդարմանն M X L
S առեալ զդարմանս K առնեի զդարմանն W: եւ տայի---
հիւանդաց] om L: եւ 3⁰] om K S : զայն տայի] M S W
տայի զայն X: զայն] om Z K: հիւանդացայ Z

6 inc] + ալի K S W : եւ 1⁰] + զզիշերն ամենայն
աղաւթեի եւ W: տէր] աստուած L: մեմփթա M մեփայի X
մեմփայի L մեմթայ K S մեմթայ W: եգիպտացւոյն] Z
+ տինկնոջն իմ W: զիս] + առ ի զործել պոռնկուլթիւն W :
եւ 3⁰] om K

7 արու որդի K : էր] գոյր K S W + ընդ M : էր
նորա] ունէր նա X L : նորա] նմա K: զիս առնել M :
զիս որդի առնել (անուանել K) ինքեան K S W : որդի ինքեան
M X L : տէր] + վասն նորա X

8 ի] om L : իբրեւ զորդւով] post զինեւ L : զոր-
դւովք M : կամեցաւ ձգել] կոչեաց Z կամեցաւ արկանել
(արկան K) K S W

9 եւ 1⁰] + ապա X : իմ] om K S : իմացեալ]
զիտացեալ X : նա] + եւ K S : յիս] + եւ X L :
սգացայ] + եւ լացի W: աւուրս M X L K S W : զի] om
M K S W իբրեւ X

for those who fast for God's sake take on grace of countenance.

5 And if I went anywhere, I would drink no wine and I would take the three-days' provisions and give them to the poor and the sick. 6 And I would awake early for the Lord and weep on account of Memp'ē the Egyptian, because she urged me strongly and unceasingly, and at night she would enter my room on the pretext of inspecting (me). 7 And because she had no male child, she claimed to make me her son. And I prayed to the Lord and she bore a son. 8 And for a long time she embraced me like a son and I knew not (sc. her desire). And after this she wished to drag me along into fornication. 9 And, having understood (this), I was distressed unto death. And it was, when she had

5 and 2°] om X L : I would take] having taken
M X L S K I would make W : give---sick] om L :
them] om Z K : the sick] I was sick Z

6 inc] + but K S W : and 1°] + all the night I
would pray and W : the Lord] God L : Memp'ē] Z
various spelling variants rel : Egyptian (masc. or fem.)]
Z Egyptian woman rel + my mistress W : me 1°] + to
commit fornication W : and 3°] om K : my room] *lit.*
to me

7 she had (*lit.* there was to her)] she had X L :
to make] to name K : the Lord] + for her sake X

8 for] om L : a son] sons M : she wished to
drag...along] she summoned Z she wished to cast K S W

9 and 1°] + then X : understood] learned X :
out] + and K S : to me] + and X L : I sorrowed]
+ and I wept W : for] om M K S W when X

սգացայ վասն նորա զաւուրս բազումս, զի զիտացի զնենգութիւն նորա եւ զմոլորութիւն: 10 եւ ասեի ցնա զբանս Բարձրելոյն, զի թերեւս դարձցի ի չար ցանկութենէ իւրմէ:

4:1 Բանիցս անգամ իբրեւ սուրբ առ բանիւք շողորրթէր զիս, եւ նենգութեամբ բանից գովէր զպարկեշտութիւն իմ առաջի առնն իւրոյ, կամեցեալ գայթակղեցուցանել զիս առանձին. 2 Փառաւորէր զիս յայտնապէս իբրեւ զպարկեշտ, եւ ի ծածուկ ասէր ցիս. Մի երկնչիր յառնէ իմմէ, վասն զի վստահացեալ է ի պարկեշտութիւնդ քո, զի թեպէտ ասիցէ որք ցնա վասն մեր, ոչ հաւատայ: 3 Յաղագս այսր ամենայնի գետնախշտի լինեի, եւ խորգովք պաղատեի Աստուծոյ, զի ապրեցուցէ զիս յեզրիպտոհոյն: 4 եւ իբրեւ ոչ ինչ հանդուրժեաց, բանիւ վարդապետութեան մտանէր առ իս, կամելով ուսանել զբանս Տեառն: 5 եւ ասէր ցիս. Եթե կամիս եթե թողից զկուռսն, ննջեա առ իս. եւ

4:1 inc] + եւ ասէր S + եւ նա յայտնապէս առ աչս մարդկան ասէր W : բանիցս] om W : ցանգամ W : իբրեւ սուրբ առ] առ սուրբ K S W : առ] om X L : բանիւք] + քո K S W : եւ] om X : բանից] բանիւ X -իւք L K S W + որսայր զիս եւ K : գովէր] Z K + զիս rel +եւ X L S W : իմ] om X L : առաջի] om K : իւրոյ] + պատմէր զիմ եւ X + եւ ի ծածուկ W : կամեցաւ X K

2 inc] + եւ յայտնի X : յայտնապէս] om XL : ի] om Z S : է] om Z : զի 2°] եւ S : ցնա] om K : մեր] + ինչ W

3 յաղագս] եւ ես վասն X : խորգով L K S W : աստուծոյ] Z առ տէր rel

4 ինչ] Z om rel : բանիւ] Z բանին rel : իս] + եւ L : կամէր W

5 ցիս] Z W om rel : կամիմ] կամիմ Z կամիցիմ K : եթե 2°] om K W : ննջել K : իս] + եւ կամ դիր ինձ W : զեզրիպտացին] om X L -ոհիսն K + զայր իմ W : հաւանեցուցանեմ] + ես զայրն իմ X + զայրն իմ L : տեառն] om W

gone out, my sense came back to me. I sorrowed because of her for many days, for I learned her deceit and error. 10 And I said the words of the Most High to her so that, perhaps, she would turn aside from her evil desire.

4:1 How many times, as a saint, did she wheedle me with words and with guile of speech she lauded my modesty before her husband, desiring to scandalize me alone. 2 She praised me openly as modest and in secret she said to me, 'Do not fear my husband for he is confident of your modesty; for even if someone were to tell him about us, he would not believe (it).'

3 Because of all this I lay prostrate upon the ground and in sack-cloth I implored God to deliver me from the Egyptian woman.

4 And when she in no way held out against (sc. her desire), she entered to me by means of the discourse of instruction, by desiring to learn the Lord's words. 5 And she said to me, 'If you wish me to leave the idols, sleep with me and I will persuade the Egyptian to abandon the idols

4:1 inc] + and she would say S + and she openly before the eyes of men would say W : how many] om W : as a saint with] with your holy K S W : and] om X : of speech] with speech X L K S W + she tried to seduce me and K : lauded] Z K + me rel + and X L S W : my] om X L : before] om K : husband] + she related mine, and X + and in secret W : she desired X K

2 inc] + and openly X : openly] om X L : in] om Z S : is] om Z : for] and S : him] om K + anything W

3 because] and I because X : God] Z the Lord rel

4 in no way] Z not rel : me] + and L : by means of discourse] Z (against) the discourse rel : by desiring] she desired W

5 to me] Z W om rel : I wish Z I will wish K : idols l°] lacuna X : to sleep K : me] + or place for me W : the Egyptian] om X L the Egyptian women K + my husband W : I will persuade] + my husband X L :

զԵզիպտացին հաւանեցուցանեմ ի բաց կալ ի կոոցն, եւ յաւրէնս Տեառն
քո գնալ: 6 եւ ասեմ ցնա. Ոչ պղծութեամբ կամի Տէր զպաշտաւնեայս
իւր, եւ ոչ հաճի ընդ շունս: 7 եւ նա լուռ եղել կարաւտելով
կատարել զցանկութիւն իւր: 8 եւ ես յաւելուի ի պահս եւ յաղաւթս
զի ապրեցուցէ զիս Տէր ի նմանէ:

5:1 Դարձեալ յայլում ժամանակի ասէր ցիս. Եթե շնացող ոչ
կամիս լինել, ես սպանանեմ զԵզիպտացին, եւ այսպէս աւրինաւք
առնում զքեզ ինձ այր: 2 Իսկ ես իբրեւ լուայ զայս պատառեցի
զպատմուծանն իմ եւ ասացի. Կին, դու պատկառեա ի Տեառնէ, եւ մի
առնէր զայդ չար գործ, զի մի սատակեցիս, վասն զի եւ ես պատմեցից
զխորհուրդ ամբարշտութեանդ քո ամենեցունց: 3 եւ երկուցեալ նորա
աղաչէր զիս զի մի ումէք պատմեցից զչարութիւն նորա: 4 եւ նորա
զնացեալ ընծայիւք ջեռուցանէր զիս, եւ առաքէր ինձ զամենայն

6 ցնա] om Z K: պղծութեամբ] post տէր X L K : իւր]
+ ծառայել նմա X: հաճի] Z + տէր rel : շունս] + եւ
ընդ պոռնիկս W

7 լուռ] + լինէր Z: եղել] + եւ L S : կարաւտելով
կատարել] կատարելով K S W: զցանկութիւն] Z զկաման M
զկամս rel : իւր] իմ K S W

8 յաւելուի] post յաղաւթս Z: յաղաւթս եւ ի պահս L
K S W

5:1 յայլ W: ասէր] + կինն W: կամիս լինել] լինիս
K S W : զԵզիպտացին] + զայրն իմ W: եւ] + ապա Z :
այսպէս] om K S

2 իսկ] եւ X: զայս] om K S W: զայդ չար] զչար
K S W : գործդ M S զգործդ ante զայդ X L գործսդ W :
եւ 3°] om K : պատմիցեմ W: զխորհուրդ ամբարշտ.] զչար
գործդ M L զչար գործս X S W զգործս K

3 երկուցեալ նորա] om K S նա W: պատմեցից] ասացի ց
M K W ասիցեմ X L: զչարիսն M զչարիս X L K S W

4 եւ նորա] om K: վայելչութիւն L

and to walk in the law of your Lord.' 6 And I said to her,
 'Not through abomination does the Lord desire those who minister
 to him nor is he pleased with adulterers.' 7 And she was
 silent, wishing to fulfil her desire. 8 And I continued to
 fast and pray that the Lord might deliver me from her.

5:1 Again, at another time, she said to me, 'If you do not
 wish to be an adulterer, I (will) kill the Egyptian and thus I
 (will) legally take you as my husband.' 2 But I, when I heard
 this, rent my garment and said, 'Woman, have shame before the
 Lord and do not do this evil deed lest you be killed, because
 even I will proclaim your plan of impiety to all.' 3 And
 being afraid, she beseeched me not to proclaim her wickedness
 to anybody. 4 And she, departing, warmed me with gifts and
 sent me all delights of the sons of men.

Lord] om W

6 to her] om Z K : through abomination] *after* de-
 sire X L K : to him] + to serve him X : he] Z the
 Lord rel : adulterers] + and with harlots W

7 was] + also L S : wishing to fulfil] fulfilling
 K S W : her] my K S W : desire] Z will rel

8 I continued] *after* pray Z : to pray and fast
 L K S W

5:1 she] the woman W: you do not wish to be] you
 are not K S W : the Egyptian] + my husband W : and]
 + then Z : thus] om K S

2 but] and X : this 1°] om K S W : this evil]
 the evil K S W : deed] *before* evil X L deeds W :
 even] om K : plan of impiety] evil deed M L
 evil deeds X S W deeds K

3 being afraid] om K S W : proclaim] Z S tell
 rel : wickedness] Z evils rel

4 and she] om K : delight L

վայելչութիւնս որդւոց մարդկան:

6:1 Առաքեաց ինձ եւ կերակուր կախարդութեամբ թաթաւեալ: 2 Եւ իբրեւ եկն ներքինին որ բերէր ինձ զդարմանն, ի վեր հայեցեալ եւ տեսի այր ահաւոր որ տայր ցիս հանդերձ պատենիւք սուր, եւ զիտացի եթե նենգութիւնս այս ի մոլորութիւն է ինձ: 4 Եւ եղեւ իբրեւ ել նա արտաքս սկսայ լալ եւ ոչ զայն եւ ոչ յայլոց խորտկաց նորա ծաշակեցի: 4 Եւ յետ միոյ աւուր եկեալ նորա առ իս, ծանեալ զկերակուրն եւ ասէ ցիս. Զի՞նչ է այս զի ոչ կերար ի կերակրոյս: 5 Եւ ասեմ ցնա. Վասն զի լցեր զդոսա մահուամբ. եւ զի ա՞րդ ասացեր եթե ոչ մերձենամ ի կուռս, այլ միայն առ Տէր: 6 Արդ այժմ ծանիր զի Աստուած հաւրն իմոյ ի ձեռն հրեշտակին իւրոյ յայտնեաց ինձ զչարութիւնդ քո, եւ պահեցի զայդ յանդիմանութիւն քեզ զի թերեւա տեսեալ ապաշխարեցես:

6:1 եւ] Z om rel : կերակուրս X

2 եւ 1°] om K + եղեւ Z : զդարմանն] զկերակուրն
 W : եւ 2°] Z om rel: այր] + մի X : աճաւոր K S* W :
 որ] զի X եւ L : հանդերձս K S : սուր] սուրք K S
 ante հանդ. W : զիտացի] K S W սգացի rel : նենգ. ---
 մոլոր.] մոլորութիւնն այն ի նենգաւորութիւն X մոլորութիւնս
 այս ի նենգութիւն L : այս] om K S : մոլորութիւն է]
 մոլորութենէ S W

3 եւ ---արտաքս] Z om rel : եւ սկսայ X L S^o սկսաւ
 K S* W : լալ] om K S* W : զայն---յայլոց] զայլ ինչ ի
 K : յայլ M X L S W + ի M : խորհրդակաց L

4 միւսոյ X L միւս այլ W իմոյ K : նորա] om K :
 ծանեալ զկերակուրն] om K S W : զկերակուրն] M L զկերակուրն
 rel : կերակրոյս] M K կերակրոցս rel + յայս S W

5 վասն] om X L : կուռոն M: միայն] Z om rel

6 արդ] Z եւ rel : զի աստուած] զաստուած K S* W :
 հարցն իմոց M X L K S W + եւ K + զի W : ինձ] X K S B
 om rel : եւ 2°] մի K S* W + ես X : պահեցի K S
 -եցէ W : քո K S W : տեցես եւ M X L K S W

6:1 She also sent me food drenched with magic charms.

2 And when the eunuch who was bringing me the provisions came, I looked up and saw a fearsome man who was giving me a sword with a scabbard. And I knew that this deception was (designed) to lead me astray. 3 And it was, when he went outside, I be-

gan to cry and I did not eat that nor any of her other dishes.

4 And after one day, having come to me she recognized the food and said to me, 'Why is it that you did not eat of this food?'

5 And I said to her, 'Because you filled them with death; and how did you say, "I will not approach idols, but only the Lord"?'

6 Now, therefore, know that the God of my father revealed your wickedness to me through his angel and I kept it as a reproach for you so that, perhaps having seen (it) you might repent.

6:1 also] Z om rel : sent] dispatched K W :
foods X

2 and 1°] om K + it was Z : provisions]
food W : and 2°] Z om rel : a 1°] + certain X :
who] that X and L : sword] holy K S : knew]
K S W sorrowed rel : this deception was (designed) to
lead...astray] that (this L) leading astray was for decep-
tion X L : this] om K S : to lead me astray] *lit.*
for an error for me

3 and---outside] Z om rel : and I began X L S°
he (or: she) began K S* W : to cry] om K S* W : that
---other] anything else of K : of another of her dishes
M X L S W

4 one] another X L other other W my K :
recognized the food] om K S W : food 1°] M L foods
rel : food 2°] M K foods rel

5 because] for X L : the idol M : only] Z
om rel

6 therefore] Z and rel : that the God] the God
K S* W : father] Z fathers rel + and K + that
W : to me] X K S B om rel : and I kept it] let it
not be kept K S* let him not keep W : having seen]
you might see (it) and M X L K S W

7 Եւ զայս զիտասջիր, զի որք պարկեշտութեամբ զԱստուած պաշտեն, ոչ
 հանդարտէ չարութիւն ամբարշտաց: Եւ առեալ առաջի նորա կերայ ի
 խորտկէն եւ ասացի. Աստուած հարց իմոց եւ հրեշտակն Աբրահամու
 եղիցի ընդ իս: 8 Եւ նա անկեալ ի վերայ երեսաց իւրոց յոտս իմ
 ելաց. եւ իմ յարուցեալ զնա խրատեի: 9 Եւ ուխտեաց ընդ իս ոչ
 եւս գործել զամբարշտութիւնս զայս:

7:1 Սակայն եւ եւս էր սիրտ նորա շոայլեալ ընդ իս եւ յոգւոց
 հանելով տրտմէր: 2 Եւ տեսեալ զնա Եգիպտացւոյն ասէր ցնա.
 Ընդէ՞ր ի վայր են անկեալ երեսք քո: Եւ նա ասէ. Ցաւ սրտի ինձ
 ցաւէ եւ հնչմունք սրտիս իմոյ արգելուն զիս. եւ ողջացուցանէր
 զնա զոչ հիւանդացեալն: 3 Յայնժամ վազեալ նորա առ իս մինչդեռ

7 աստուածապաշտին M L K S : ոչ հնարն lacuna պատրէ եւ
 W : խորտկացն X: ասացի] + ցնա X L : արբահամու---իս]
 Z նորա պահեսցէ զիս rel

8 անկեալ] + առաջի իմ K : յոտս իմ] om X L :
 յարուցեալ] մատուցեալ X L : խրատեի զնա X : խոտեցի K

9 ընդ իս] ինձ X L cf.6:6 : եւս] om K S :
 գործել] + ընդ իմ K : զամբարշտութիւնսն M -ութիւնն X
 զանաւրէնութիւնս K զանաւրէնութիւնն S W : զայն W

7:1 եւ եւս] Z om rel : էր] post նորա M X L

2 զնա] + առն իւրոյ X : ցնա] Z om rel : են]
 կան K S W : են անկեալ] Z անկեալ են rel : երեսքդ M :
 նա] կինն W : ցաւ] om K S W : սիրտ K : ինձ] իմոյ
 X L S W իմ K : հնչումն K : սրտիս] Z սրտի M L K S W լեր-
 դի X : արգելոյ K -ելու S : ողջ. զնա] Z նա ողջ. rel: զի մի
 հիւանդանայցէ K S W

3 inc] + եւ ընդ անցանելն (յանց. K) իմ K S W :
 յայնժամ] եւ յաւուրն երկրորդի X : խեղդեմ M : զիս 1°---
 զիս 2°] om K S W : ընկենում զիս 2°] om X L անկանիմKSW

7 And know this, that the wickedness of the impious does not withstand those who serve God with modesty.' And taking hold (of it) I ate some of the food in front of her and I said, 'May the God of my fathers and the angel of Abraham be with me!'

8 And she, having fallen on her face at my feet, wept. And I, having raised her up, admonished (her). 9 And she undertook to me to do this impiety no more.

7:1 However, her heart still also lusted after me and, sighing, she was sad. 2 And the Egyptian, having seen her, said to her, 'Why has your face fallen?' And she said, 'A pain of the heart distresses me and the sounds of my heart constrict me.' And he cured her who was not ill. 3 Then she ran to me while her

7 that] + intrigue (lacuna) does not overcome and W :
 foods X : said] + to her X L : the angel of Abraham
 be with] Z his angel protect rel

8 having fallen] + before me K : at my feet] om
 X L : having raised her up] having brought her near X L :
 admonished] scorned K

9 to do] + with me K : this] that W :
 impiety] lawlessness K S W : no more] not K S

7:1 still also] Z om rel

2 the Egyptian] her husband the Egyptian X : to
 her] Z om rel : she] the woman Z : pain om K
 S W : of the heart...me] my heart K of my heart X L
 S W : sound K : heart 2°] liver X : constricts
 K S : her] Z he rel : who---ill] that she might not
 be ill K S W

3 inc] + and at my passing by K S W : then] and
 on the second day X :

էր այր նորա արտաքոյ եւ ասէր ցիս. Կամ խեղդիմ կամ ի ջրհոր
 ընկենում զիս եւ կամ ի վախից ի վայր ընկենում զիս եթե ոչ ննջես-
 ցես ընդ իս: 4 Եւ իմ իմացեալ եթե հոգի Բելիարայ զնա շտապէ,
 աղաւթս արարեալ առ Տէր ասացի ցնա. 5 Ընդէ՞ր խոովիս եւ կամ
 ամբոխիս ի մեղս կուրացեալդ. յիշեա զայս, զի եթե սպանանիցես
 զքեզ, Ասիթոյ հարժ առն քո հակառակորդ քո կոփահարեսցէ զորդիսն քո
 եւ կորուսցէ զյիշատակս քո յերկրէ: 6 Եւ ասէ ցիս. Ահաւաղիկ
 սիրեցեր զիս. բաւական է ինձ այս, զի հոգաս վասն կենաց իմոց եւ
 վասն որդւոց իմոց. արդ ալն ունիմ վայելել ի ցանկուլթեանս իմում:
 7 Եւ ոչ իմացաւ եթե վասն Աստուծոյ իմոյ ասացի այսպէս եւ ոչ
 վասն նորա: 8 Զի եթե յախտս այսպիսիս յանդգնուլթեանց եւ չարեաց
 որ անկանիցի, որպէս եւ նա, եւ նմա ծառայիցէ, թեպէտ եւ բարի ինչ

4 իմացեալ] գիտացեալ X: հոգին M L ոգին X :
 զնա շտապէ] Z շտապէ զնա rel : շտապեցուցանէ K S W :
 արարի X L K S W : տէր] + եւ X L K S : ցնա] ցկինն W
 5 ամբոխիս (+ եւ S) կամ խոովիս K S W : եւ 1°] om L
 K : մեղս] տեղիս յայս W : կուրացեալդ] Z կարեւորս
 կորուսեալդ rel + յոյժ K S W : յիշեա] գիտեա K S
 գիտացիր W : զայդ X L : զի] Z om rel : եթե] էր
 K : ասիթոյ] ասեի թե (եթե W) K S W : հարժ] հանձար K S :
 հարժ առն քո] խորհուրդն քո W : հակառակորդ քո] K S* W
 հառառակ որդոյն քո M հակ. որդւոյ քո X L S° om Z :
 քո 2° --- քո 3°] om K : կոփահարեսցէ] կոփեսցէ M կոփիցէ
 X կոփիցէ L կոփէ զքեզ S W : զորդին M L որդին W

6 ցիս] + կինն W : ահաւասիկ M X L om K S W :
 զիս --- զի] om K S* W + եւ W : այս զի] om S° :
 կենաց] մահուան K S W : իմոց 1° --- իմոց 2°] om X L K S W :
 իմոց 1°] իմոյ K S W : ցանկուլթիւնս X L K S W

7 այսպէս] M X L զայս rel

8 յախտոյ X L : յայսպիսիս M K S W այսպիսի X L :
 յանդգնեսցի K : եւ 3°] om X L S W : նմա] om W : բարի]

husband was outside and said to me, 'I will choke myself or I will cast myself into a well or I will cast myself down from precipices if you will not sleep with me.' 4 And I, understanding that a spirit of Beliar was urging her on, having prayed to the Lord I said to her, 5 'Why are you disturbed or upset, having been blinded in sins? Remember this, that if you kill yourself, Asit'o your husband's concubine, your rival, will smite your children and destroy your memory from the earth.' 6 And she said to me, 'Behold! You love me. This is sufficient for me, that you care about my life and about my children. Now I have hope of finding pleasure in this desire of mine.' 7 And she did not understand that I spoke thus because of my God and not because of her. 8 For if one falls into these sorts of rash and evil passions, as she did, and becomes enslaved to (them), even though he hear

I will choke M + and M : or 2°---precipices] om K S
W : I will cast myself 2°] om X L I will fall K S W

4 understanding] knowing X : the spirit M L X :
prayed X L K S W : Lord] + and X L K S : to her]
to the woman W

5 upset or disturbed K S W : having been blinded in]
Z have perished in noteworthy rel + exceedingly K S W :
sins] this place W : remember] know K S W : this]
that X L : that] Z om rel : if] he was K :
Asit'o] I was saying that K S W : your husband's con-
cubine] your plan W : concubine] genius K S : your
rival] K S* W your son's rival M X L S° om Z :
rival---children] om K : will smite] will hammer L
+ you S W : child (or: son) M X L W

6 she] the woman W : behold] om K S W :
me 1°---that] om K S* W + and W : this ... that]
om S° : life] death K S W : and about my children]
om X L K S W : desires X L K S W

7 thus] M X L this rel

8 falls] is rash K : rash---passions] *lit.*
passions of rashness and evils: passion 1° X L : and 2°]
om X L S W : (them)] ed om W it rel:

լսիցէ, յախտիցն յորոց յաղթեալ իցէ, զնոյն կարծէ վասն չար ցանկու-
թեանն իւրոյ:

8:1 Արդ ասեմ ձեզ, որդեակք իմ, զի ժամ էր իբրեւ վեգերորդ
յորժամ զնաց յինէն արտաքս, եւ իմ ծուներ խոնարհեցուցեալ առ Տէր
զամենայն տիւ եւ զամենայն զիշեր միահամուռ, մաւտ յառաւաւտն յարեայ
արտասուելով առ Տէր եւ խնդրելով զփրկուիլն յեզիպտոհոյն: 2 Եւ
յետ այսորիկ բուռն եհար զհանդերձից իմոց, եւ բոնաբար ձգէր զիս զի
ննջեցից ընդ նմա: 3 Եւ ես իբրեւ տեսի եթե մոլեզնեալ ըմբոնեաց
զհանդերձից իմոց, մերկացեալ փախեայ: 4 Եւ ապա նորա զրպարտեալ

Z բիւր M X L բնաւ K S W : յախտիցն] յաղթիցն S :
յորոց] Z om rel : կարծեալ M X K W -ել L S
+ լինի K : վասն] Z եւ առն M եւ առ rel

8:1 յորժամ] եւ K S W : իմ] ես W post ծուներ X :
խոնարհեցուցեալ] -ցուցի W կրկնեալ X L : զամենայն 2°]
om K S : միահամուռ] + եւ X K S W : մաւտ յարաւ.] ընդ
առաւ. L W : յարուցեալ L K : յարտասուելոյ (-ելոյն W)
K S W : զփրկուիլն] + ինձ K S praepon. ինձ W : եզիպ-
տոհոյն L + մեմթաի W

2 այսորիկ] + եւ M + եկեալ X : եւ 2°] om K S
W : բոնաբար] post զիս M L K S W : ձգեալ բոնաբար X :
զիս] om X : զի ննջեցից] Z ննջել rel : նմա] Z իս
M ինքեան rel

3 inc] + եւ ես թողի ի նա զհանդերձն եւ փախեայ արտաքս
W sign for insertion after տայ նմա (vs. 4) W : իբրեւ]
om M L K S W : տեսեալ K S W : մոլեզնեալ] + է X L :
ըմբոնեաց---fin] om K S W : բոնեաց M բոնեալ L թողի
X : փախեայ] + ի նմանէ X

4 եւ ապա նորա] տայ նմա K W տայ նորա S + եւ
նորա W : զիս 1° ---եզիպտացին] մատնեաց առն իւրում եւ եզիպ-
տացին արկ զիս ի բանտ ի տան իւրում X : զիս 1°] + առ այրն
իւր W B : տանջեաց X L : զիս 2°] + եւ X L W :
առաքեաց] + զիս K S

a good thing, he accounts it to the passions by which he has been vanquished, because of his evil desire.

8:1 Now, I say to you, my children, that it was about the sixth hour when she went outside from me and I, having bent my knees to the Lord for the whole day and the whole night together, arose close to dawn weeping to the Lord and begging salvation from the Egyptian woman. 2 And after this she grasped my garments and forcibly dragged me so that I might sleep with her. 3 And when I saw that, crazed, she seized my garments (*or, following X Bb cf. W: she was crazed, I left my garment and*), having disrobed I fled. 4 And then, she having calumniated me,

good] Z myriad M X L totally K S W : having ac-
 counted M X K W to account L S + is K : passions 2°]
 victorious ones S : by which] Z om rel : because of]
 Z and of the man M and to rel

8:1 when] and K S W : having bent] bent W
 having doubled X L : the whole 2°] om K S : and arose
 X K S W : having arisen L K : at dawn L W : to weep
 K S W : salvation] + for me K S W : from] om L :
 woman] + Memt'a W

2 this] + and M + having come X : and 2°] om
 K S W : forcibly] after me M L K S W : having dragged
 forcibly X : me] om X : so---sleep] Z to sleep
 rel : her] me M

3 inc] + and I left to her (my) garment and fled out-
 side W *sign for insertion after'she gives to him'* (vs 4,
 app.) W : when] Z X om rel : having seen K S W :
 she was crazed X L : seized---fin] om K S W : having
 seized L I left X : my garment and X : fled]
 + from her X

4 and then she] she gives to him K W she gives, she
 S + and she W : me 1°---house] she delivered (me) to
 her husband and the Egyptian cast me into prison in his house
 X : me 1°] + to her husband W B :

զիս, ի բանդ արկ ի տան իւրում Եզիպտացին, եւ ի վաղիւն տանջեալ
 զիս առաքեաց ի բանդն Փարաւոնի: 5 Եւ մինչդեր ես ի կալանաւ եի,
 Եզիպտոհին հիւանդանայր ի տրտմութենէն. եւ լսէր ինձ հանապազ որ-
 պէս աւրհնեի զՏէր մինչ եի ի խաւարային տանն, զուարթ ձայնիւ եւ
 ինդալով փառաւորեի զԱստուած, զի միայն որոշեաց զիս ի պատճառանաց
 Եզիպտոհին:

9:1 Եւ բազում անգամ յղեաց առ իս եւ ասէ թե. Հաճեաց ընդ իս
 եւ արձակեմ զքեզ ի կապանացդ: 4 Եւ թեպէտ ի հիւանդութեան էր՝
 իջանէր տարածամու եւ լսէր ձայնի իմում որ աղաւթեի, եւ իմ իմացեալ
 զհառաչանս նորա, լուռ լինեի: 5 Արդ մինչդեռ եի ես ի տան նորա,
 մերկացուցանէր զբազուկս իւր եւ զկուրծս եւ զսրունս, զի զայթակ-
 դեցուցանէ զիս յինքն եւ զարդարէր զինքն յոյժ, բայց Տէր պահէր
 զիս ի ձեռնարկութենէ նորա:

5 եզիպտացին K : հիւանդանայր եզիպտոհին X : ինձ]
 om X L : որպէս աւրհնեի զտէր] om K : որպէս] + եւ M որ
 ես X + զի L : խաւարին M խաւարի K S W : զուարթ
 ձայնիւ] ante մինչ X : ինդալով] om X L ինդութեամբ K
 S W : փառաւորեի] փառաւորելով աւրհնեի X L փառաւորել K:
 զի] որ X

9:1 եւ 1°] Z զի rel : անգամ] om K S* W : եւ
 ասէ] K S W om rel : իս 2°] իմ M + ի բանտն X + եւ
 արա զկամս իմ K

4 թեպէտ եւ K S W : էր ի հիւանդութ. M X L K S W :
 տատածամու] Z ի տարածամ աւուրն rel + եւ յերեկորեանն ընդ
 մութն W : զձայն X : իմում] իմ X իմոյ S W + եւ
 յոգւոց հանէր X : որ աղաւթեի] W B om rel: իմացեալ]
 զիտացեալ X : նորա] + եւ W

5 արդ] Z եւ X W om rel : մինչ K* : իւր] Z
 K W om rel : զկուրծս] + եւ ի վեր ունելով զստորոտն K :
 զորունս M + իւր Mc V + ոտիցն X: զի] ի K S :
 զայթակղեցուցէ M -ցուցանէր X -ցուցանել K S : յինքն]
 Z om rel : եւ զարդարէր---յոյժ] om X L : զարդարէր

the Egyptian cast me into prison in his house. And on the next day, having tortured me, he dispatched (me) to Pharaoh's prison.

5 And while I was in detention, the Egyptian woman fell ill from sorrow, and she listened to me continually, how I blessed the Lord while I was in the dark house: with a glad voice and rejoicing I praised God for he had set me apart, alone from the pretences of the Egyptian woman.

9:1 And many times she sent to me and said, 'Consent to me and I will release you from (your) bonds.' 4 And although she was ill she would descend at an unfitting time and listen to my voice who was praying. And I, perceiving her sighs, was silent. 5 Now, while I was in her house, she bared her arms and breast and legs so that she might make me stumble to her, and she adorned herself greatly, but the Lord preserved me from her aggression.

he tortured X L : me 2°] + and X L W : (me) 3°] me
K S

5 to me] om X L : how---Lord] om K : how]
+ and M who I X + that L : of the darkness M of
darkness K S W : with a glad voice] before while X :
rejoicing] om X L with joy K S W : I praised]
praising I blessed X L to praise K : for] who X

9:1 and 1°] Z for rel : times] om K S* W :
and said] K S W om rel : me 2°] + in the prison X
+ and do my will K

4 although also K S W : at---time] Z on an un-
fitting day rel + and in the evening with dark W :
voice] + and would sigh X : who was praying] W B om
rel : perceiving] knowing X

5 now] Z and X W om rel : her 2°] Z K W
om rel : breast] + and holding up her skirt K : her
legs M^c V + of feet X : to make me stumble K S :
to her] Z om rel : and she---greatly] om X L :
adorned herself] having adorned M K S : but] and
M X L

10:1 Արդ տեսէք որդեակք իմ, որպիսի ինչ է հանդարտութիւն, եւ տղաւթք հանդերձ պահաւք: 2 Եւ դուք, եթե լինիցիք այնպիսիք, ի ցաւոց եւ ի չարէ եւ ի նեղութենէ փրկեսջիք ձեռամբ Տեառն, 4 Վասն զի կամ բանիւ եւ կամ խորհրդով յանցանիցէ որ: 5 Արդ գիտեն եղբարք իմ թե որպէս սիրեաց զիս հայրն իմ, եւ ոչ բարձրացուցի զանձն իմ թեպէա եւ տղայ եի. զի գիտեի եթե ամենայն ինչ անցանելոց է: 6 Եւ չափեի զանձն իմ եւ զնոսա պատուելի եւ վասն երկիւղի նոցա լուռ լինեի յորժամ վաճառեին զիս, եւ ոչ ասեի ցիսմայելացիսն վասն ազգին իմոյ, եթե որդի եմ Յակոբայ, առն մեծի եւ զաւրաւորի:

11:1 Եւ դուք պատուեցէք զեղբարս ձեր, վասն զի ամենայն որ առնէ զաւրէնս Տեառն սիրեցի ի նմանէ: 2 Արդ եկեալ իմ ընդ նոսա ի հնդկակոպացիսն, հարցանեին զիս իսմայելացիքն եւ ասեին ցիս,

զինքն] զարդարեալ M K S : բայց] եւ M X L այլ K S W
 10:1 իմ] + թե X W : ինչ] om K : էր X : հանդերձ]
 + ժուժկալութեամբ եւ X

2 այսպիսիք X K S : չարութենէ M : չարէ---նեղութ.]
 նեղութենէ...չարէ L K S W նեղութեանց եւ ի փորձութեանց եւ ի չարչարանաց X : փրկել ապրեսջիք X

4 վասն] Z om rel : զի] + եթե W : կամ] om W :
 բանիւ] M K բանիւք rel : եւ] om X L K* S W : խորհր-
 դով] M X K W խորհրդովք rel :: յանցանիցէ որ] M K S W
 յանցանեմ Z ցանկանիցէք X յանցանիցէք L

5 արդ] Z om rel : գիտեմ S գիտէք W : զիս]
 om X : բարձրացուցանեի K S W : է] էր S W

6 իսմայելացւոցն X L om K S W : իմոյ] + եթե յոր
 ազգէ եմ եւ ոչ W : յակոբայ] om X L

11:1 եւ 1⁰] արդ L : դուք] + որդեակք իմ X :
 պատուեցէք] Z սիրեցէք rel : ձեր] + եւ Z : առնէ]
 սիրէ X K

2 հիկկապոտացիսն K հինգկկապագիսն S հինգկապոպացիսն
 W : զիս] ցիս W : ցիս] Z om rel : ես] om X K :
 բնութենէ L K S + է K : դոցա] + զայս ասացի X : զի]

10:1 Now you see, my children, of what character composure is, and prayer together with fasting. 2 And you, if you will be of that kind, will be saved by the Lord's hand from pains and from evil and from tribulation. 4 Because either by word or by thought a man might transgress. 5 Now, my brothers, know how my father loved me and I did not elevate myself, although I was a child, for I knew that everything is going to pass away. 6 And I moderated myself and I honoured them, and because of the fear of them I was silent when they were selling me and I did not say (anything) to the Ishmaelites concerning my family, that I was the son of Jacob, a great and powerful man.

11:1 And you, honour your brothers because everyone who does the Lord's law will be loved by him. 2 Now I, having come with them to the Indokopites, the Ishmaelites asked me and said to me,

10:1 is] was X : with] + continence and X

2 of this kind X K S : evil] wickedness M : evil
and from tribulation] tribulation and from evil L K S W
tribulations and from trials and from tortures X

4 because] Z for rel : either] if W :
word] M K words rel : thought] M X K W thoughts
rel : a man might transgress] M K S W I transgress Z
you might be in need X you might transgress L

5 now] Z om rel : I know S you know W :
me] om X : I used...to elevate K S W : is] was S W

6 Ishmaelites] om K S W : family] + or of which
family I was, nor W : of Jacob] om X L

11:1 and 1°] now L : you] + my children X: honour]
Z love rel : brothers] + and Z : does] loves X K

2 Indokopites] various variant spellings K S W :
to me] Z om rel :

ծառայ ես թե ազատ: Եւ ես ասեի եթե. ծառայ եմ, ի բռնութենէ դոցա
 զի մի յամաւթ արարից գեղբարսն իմ: 3 Եւ ասէ ցիս աւագն նոցա.
 Ոչ ես դու ծառայ, վասն զի եւ դէմք քո յայտնեն վասն քո: Եւ նա
 սպառնայր ինձ բայց սակայն ես ասեի եթե ծառայ եմ: 4 Արդ յորժամ
 եկաք յԵզրիպտոս վասն իմ կոուեին նորա, եւ իւրաքանչիւր ոք տայր
 զմասն վաճառոց իւրեանց, զի զիս առցեն ընդ շահիցն իւրեանց:
 5 Յաղագս որոյ ամենեցուն հաճոյ թուեցաւ թողուլ զիս յԵզրիպտոսի առ
 փոխողի վաճառացն իւրեանց, մինչեւ դարձցին այսրէն եւ բերցեն զվա-
 ճառսն: 6 Եւ Տէր ետ ինձ շնորհս առաջի աչաց փոխավաճառին եւ հաւ-
 ատաց յիս գտունն իւր, 7 Եւ աւրինեաց զնա Տէր ի ձեռս իմ, եւ
 բազմացոյց զարծաթ եւ զոսկի. 8 Եւ եղէ առ նմա զամիսս երիս եւ
 զաւուրս հինգ:

12:1 Արդ անցեալ ընդ այն Մեմփիու կին «Ետափրեայ եւ հայեցեալ

վասն զի W: մի] om M

3 վասն 1°] om L: եւ 2°] om K S: վասն քո]
 զքեզ K S W: ինձ] +եթե զճշմարիտն ասա X

4 եկաք] om K S իջաք W: վասն իմ] om K S W:
 վաճառոյ K -ու S W: իւրեանց 1°---իւրեանց 2°] om L:
 իւրեանց 1°] +փոխան ինձ W: զի] +եւ X: ընդ---
 իւրեանց] om X: շահու K S W

5 թուեցա M թուեցեալ K S: թողուլ] om K S:
 յեզրիպտոս M X L K S W + զբաւական W: փոխ կղիլ K
 փոխկղի S: անդրէն X L այսր W: զվաճառն K + եւ
 արարին այսպէս W

6 աչաց] Z om rel: փոխավաճ.] + իւրեանց K S W

7 ի ձեռս] յոտս X ձեռն L S: զարծաթ եւ զոսկի] Z
 զոսկի եւ զարծաթ rel: զարծաթս X: fin]+ նորա X
 + փոխավաճառիս W + իւր K

8 նա M: զամիսս երիս] om X: ամիս M^c ամիսս
 L K S W: աւուրս M X L K S W: հինգ] դե. X

12:1 անցանէր W: մեմփիու]XL K S W մեմթեու Z

'Are you a slave or a free man?' And I said, 'I am a slave,' because of their violence, so that I should not put my brothers to shame. 3 And their chief said to me, 'You are not a slave, because your very face reveals (this) about you.' And he threatened me, but nonetheless I said, 'I am a slave.' 4 Now, when we came to Egypt, they quarrelled because of me, and each wanted to give part of his goods so that he might take me instead of his profits. 5 Because of this, it seemed pleasing to them all to leave me in Egypt with the dealer in their goods until they returned again and brought goods. 6 And the Lord gave me grace in the eyes of the dealer and he entrusted his house to me. 7 And the Lord blessed him through me and multiplied (his) silver and gold. 8 And I was with him for three months and five days.

12:1 Now, Memp'iu, wife of Petap'rē passed by there and, having

are you] om X K : violence] nature L K S + it is K
+ I said this X : so that] because W : not] om M

3 because] for L : very] om K S : about you]
you K S W : me] + say the truth X

4 we came] om K S we went down W : because of
me] om K S W : goods] + instead of me W : so that
---profits] om L : that] + also X : instead---pro-
fits] om X : profit K S W

5 I seemed M having seemed K S : to leave] om
K S + a surety W : again] to this place W : goods
2°] good K + and they did thus W

6 in the eyes of] Z before rel : their dealer
K S W

7 through (lit. at my hands)] at my feet X my hand
L S : (his)] ed his X K the dealer's W : silver
and gold] Z gold and silver rel : silver (plur.) X

8 for three---days] 95 days X

12:1 Memp'iu] X L K S W cf. 3:6, 14:5 Memt'iu Z
Semp'iu M + who was W

տեսանէր զիս: 2 Եւ ասէ ցայրն իւր վասն զվաճառափոխին, եթե հարստացաւ ի ձեռն մանկանն ուրում Երրայեցւոյն, եւ ասեն թե զողութեամբ զողացան զնա յերկրէն Քանանացւոց. 3 Արդ, այժմ արա ընդ նմա դատաստան եւ առ զմանուկն ի տնտեսութիւն քեզ, եւ աւրհնեսցէ զքեզ Աստուածն Երրայեցւոց զի շնորհք հաստատութեան են ի նմա:

13:1 Զուարթացեալ ընդ բանս նորա, հրամայեաց ածել զփոխավաճառն եւ ասէ ցնա. Զի՞նչ է այս որ լսեմ, զի զողանաս անձինս յերկրէն Քանանացւոց ի ծառայութիւն քեզ եւ յաղախնութիւն: 2 Անկեալ ի վերայ երեսաց իւրոց փոխավաճառն եւ ասէ. Աղաչեմ զքեզ տէր, ոչ զիտեմ զինչ խաւսիսդ: 3 Եւ նա ասէ. Ուստի՞ է քո պատանեակդ Երրայեցի: Եւ ասէ փոխավաճառն. Իսմայելացիքն ետուն զդա ցիս մինչեւ դարձցին այսրէն: 4 Եւ ոչ հաւատաց նմա այլ հրամայեաց մերկ

սեմփիու M + որ էր W

2 inc] + դարձեալ W : որում էր երրայեցի M :
 ուրում] միոյ X ուրեմն L W որում K: երրայեցւոյ]
 + զոր W :: թե] om K S

3 արդ] եւ X L : արա այժմ K: ընդ նմա] M L
 om Z ընդ նոսա X postդատաստան K S W : առ] + ի
 նմանէն M + ի նմանէ X L S W : զմանուկն] + ի նմանէ K ::
 շնորհ...է K S W

13:1 inc] Z +եւ նորա rel : զարթուցեալ K ուրախացեալ
 W: ընդ] ի X L : բանն K S : նորա] Z om rel :
 հրամայեաց ածել] W B ած X L ածէ rel: որ] Z L զոր
 rel: լսեմ] Z K լսեմս rel : զողանան M: անձինք
 M* անձն K S W :: յաղախնութիւնս X

2 inc] + յայնժամ X + եւ առժամայն K + եւ W :
 եւ 1°] om W : ասէ] + ցնա W : տէր] + իմ X

3 քո] քեզ L : պատանիդ K S W : ասէ փոխ.] Z W նա
 ասէ rel : ցիս] յիս ի պահ M X L + ի պահեստի K S W

4 եւ 1°] + պետափրէ W : մերկ---զնա] մերկացուցանել
 զնա եւ չարչարել Z: յամառեցաւ X L : նա] om X L W :
 ի] առ W: ածէք ասէ X L : ասէ] + պետափրէ W B :

looked, she saw me. 2 And she said to her husband concerning the dealer, that he had grown rich through a certain Hebrew youth and men say that by theft they stole him from the land of Canaan. 3 Accordingly, now carry out judgement against him and take the youth for stewardship for yourself, and the God of the Hebrews will bless you, for the grace of heaven is in him.

13:1 Rejoicing at her words, he commanded to bring the dealer and said to him, 'What is this that I hear, that you steal souls from the land of Canaan for male servitude for you and for female servitude?' 2 Falling upon his face the dealer also said, 'I beseech you, lord, I know not what you are saying.' 3 And he said, 'From where is this Hebrew slave of yours?' And the dealer said, 'The Ishmaelites gave him to me until they return again.' 4 And he did not believe him, but ordered him to be tortured naked.

2 inc] + again W : through a youth, who possessed a Hebrew M : certain] to whom K : and 2°] + whom W : men say] *lit.* they say : Canaan] *lit.* of the Canaanites *throughout*

3 accordingly] and X L : carry out now K : against him] om Z against them X : take] + from him M X L S W : youth] + from him K : heaven] *lit.* firmament, cf. Gen. 1:6 *et al.*

13:1 inc] Z + and he rel : rejoicing] having been aroused K gladdened W : her] Z om rel : word K S : commanded to bring] W B brought X L brings rel : souls are stolen M* : a soul K S W : females servitudes X

2 inc] + then X + and immediately K + and W : also] om W : said] + to him W : lord] my lord X

3 of yours] to you L : the dealer] Z W he rel : to me] + to keep M X L + for a keeping K S W

4 he 1°] Petap're W : to be---naked] to undress him and to torture (him) Z :

տանջել զնա. եւ իբրեւ յամառեաց նա ի նմին բանսն ասէ. Ածէք այս
 զմանուկն: 5 եւ իբրեւ տարան զիս երկիր պագի նմա, վասն զի երկ-
 րորդ էր զահն նորա փարաւոնի: 6 եւ զատուցեալ զիս ի նոցանէ ասէ
 զիս. ծառայ ես եթե ազատ. եւ ասացի եթե, ծառայ եմ: 7 եւ ասէ
 զիս. Ոյ՞ր ես ծառայ. եւ ասացի եթե իսմայելացւոցն: 8 եւ նա
 ասէ. Զիա՞րդ լինիս նոցա ծառայ. եւ ասացի եթե Յերկրէն Քանանացւոց
 զնեցին զիս: 9 եւ ասէ զիս. Սուս ասես. եւ մերկ հրամայեաց
 տանջել զիս:

14:1 իսկ Մեմփիու տեսանէր զիս ընդ պատուհանն: 2 եւ իբրեւ
 ոչ շրջեցի զբանսն, հրամայեաց զիս դնել ի բանդի մինչեւ եկեսցեն,
 ասէ, տեարքն իմ: 3 եւ կինն ասէ ցնա. Ապիրատ են դատաստանքդ,
 զգողացեալդ արգելու՞ս իբրեւ զանիրաւս, որում պարտ է լինել

զմանուկն] + եւ նա ասէ մեզ զամենայն W

5 էր] om S :: զահն նորա] post փարաւոնի X L : ի
 փարաւոնէ M X K S

6 զատոյց M: զիս] om X L

7 զիս] om X : որոյ X L : իսմայելացւոյն W

8 ասէ] + զիս W : լինիս] ես Z եղեր X W :
 զիս] om L

9 սուս ասես] սուսես K : հրամայեաց մերկ M X L :
 հրամայեաց (+եւ W) զիս մերկ տանջել K S W

14:1 մեմփիու Z M S մեմփու L մեմփուի K

2 եւ] Z W om rel : շրջեցի] Z փոխեցի rel :
 զբանն S + իմ X L K S W : դնել ի բանդի] Z ի բանդ արկա-
 նել rel : ասէ] X Bb om rel : տեարք դորա X

3 դատաստանք W + քո K S W + եւ M + զի X L S
 W : զգողացեալդ] X L K S W զգողացեալսն Z զգողացեալսդ
 M : զանիրաւ] զապիրատ X L : որում] արդ X : լինել]
 + ապստամբ առն փոխավաճառի եւ զղա X + իբրեւ զապիրատ զայն եւ
 զղա L : յընդարձակութիւն M ընդարձակութիւն X L ընդ-

And when he persisted in the same account, he said, 'Bring the youth here!' 5 And when they brought me, I prostrated myself to him because his rank was second to Pharaoh's. 6 And taking me apart from them he said to me, 'Are you a slave or a free man?' And I said, 'I am a slave.' 7 And he said to me, 'Whose slave are you?' And I said, 'The Ishmaelites'.' 8 And he said, 'How did you become their slave?' And I said, 'They bought me from the land of Canaan.' 9 And he said to me, 'You are telling a lie.' And he commanded that I be tortured naked.

14:1 But Memp'iu saw me through the window. 2 And when I did not change these words, he commanded to place me in prison until my masters come, he said. 3 And the woman said to him, 'These judgements are wicked. Will you detain this one who was stolen, like the lawless,

bring, he said X L : he 3°] Petap'rē W B : here]
+ and he (will) say everything to us W

5 his rank] after Pharaoh X L : rank] or throne :
was] om S

6 he took me apart M : to me] om X L

7 to me] om X : Ishmaelite's W

8 said 1°] + to me W : did you become] are you
Z : me] om L

9 you---lie] you lie K : he---naked (lit. naked he
commanded to torture me)] Z he commanded naked to torture me
M X L he commanded (+ also W) me naked to torture K S W

14:1 Memp'iu] X W various spelling variants rel :
14:1 b, cf. vs. 3

2 and] Z W om rel : my words X L K W my word
S : to place me in] Z to cast me into rel : his
masters X : he said] X Bb om rel

3 these] your K S W : and you will M for you
will X L S W : those who were stolen Z M : lawless]
wicked X L

յընդարձակութեան սպասաւորել քեզ: 4 Վասն զի կամէր կարաւտու-
թեամբ տեսանել զիս. եւ ես ոչ զիտեի յաղագս այսր ամենայնի:

5 եւ նա ասէ ցՄեմփիոլ. Ոչ են աւրէնք առ Եզիպտացւոց յառաջագոյն
քան զստուհել զիրն, առնուլ զայլոյ: 6 Զնոյնն ասաց եւ փոխվա-
ծառն եւ մանուկն եթե պարտ է լինել նմա ի կապանս. եւ ապա լռեաց
Մեմփիոլ:

15:1 եւ յետ քսան եւ չորից աւուրց եկին իսմայելացիքն, եւ
լուեալ յերկրին Քանանացւոց եթե Յակոբ սգայ զորդին իւր, եւ ասեն
ցիս. 2 Զի՞ է զի ասացեր զքէն եթե ծառայ եմ. ահա զիտացաք զքէն
զի որդի ես առն մեծի յերկրէն Քանանացւոց եւ սգայ վասն քո հայր
քո խորզով: 3 եւ իմ սաստկապէս կամեցեալ արտասուել արգելի զիս,

արձակի K S ընդարձակ W + թողուլ եւ X + եւ L W :
սպասաւորել] ծառայել K S W : սպասաւորել---տեսանել (vs 4)]
om M : զքեզ K

4 զիտեի] եի զիտակ X + թե K +եթե S W +էր
ջանն W

5 նա] այրն W : ցմեմփիոլ] ed ցմեմփիթիա Z ցմեմ-
փեա M ցմեմփիոլ X L ցմեմփիա S ցմեմփիոլ K ցմեմփա W :
առ] om K : եզիպտացիսն M S W -ացիս X L : յառաջա-
գոյնք K : քան զստ. զիրն] քաղցրուցանելն X անցուցանել
K : զստուգել զիրն] զցուցանելն M L W ցուցանելն S :
զայլոյ] զայլոց X S + ինչ X L S

6 զնոյնն---կապանս] om Z : զսոյն X : եւ 1°] om
S W : մանուկ նորա X : եթե---կապանս] om X : նմա լինել
W : նմա] om S : կապանս] կամս K : մեմփիոլ] մեմփիթիոլ
Z մեմփիոլ X L

15:1 աւուր Z : յերկրէն M X L K S W : ողբայ Յակոբ K
S W : եւ ասեն ցիս] om L եւ եկին առ իս եւ ասեն. W
2 զի է զի] զիարդ K : զքէն 1°] om Z ցմեզ X Ե ահա--
զքէն 2°] om X L : մեծի] հզաւրի K S W : եւ 1°] ահա
նա X : սգաց W : հայր քո] ZW om rel ante սգայ W
3 իմ] om W : կամեցայ W + ես et ante սաստկ. W
post արտասուել K : արտասուել] Z լալ rel +եւ X L K

he who should be at liberty to serve you?' 4 Because, due to desire, she wished to see me and I knew not about all this.

5 And he said to Memp'iu, 'It is not the custom among the Egyptians to take another's property before the proving of the matter.' 6 And he said the same, that it is necessary for both the dealer and the youth to be in bonds. And then Memp'iu was silent.

15:1 And after twenty-four days the Ishmaelites came and, having heard in the land of Canaan that Jacob was mourning his son, they said to me, 2 'Why is it that you said of yourself, "I am a slave."? Behold, we learned about you that you are the son of a great man from the land of Canaan and your father is mourning because of you in sack-cloth.' 3 And, although desiring greatly to weep, I restrained myself

he who] now he X : be] + for the rebellious man, the dealer and him X + like that wicked man and him L : who should have liberty X L : free K S W + to leave and X + and L W : to serve---to see (vs 4)] om M

4 knew] was experienced X : not] + that K S W + it was the concern W

5 he] the man W : Memp'iu] ed various spelling variants omn : among] of K : another's] other people's X S : proving---matter] corrupt X passing K demonstration M L S W

6 and he---bonds] om Z : and l°] om S W : his youth X : that it is necessary---to be in bonds] om X : bonds] will K : Memp't'iu Z Mep'iu X L

15:1 from the land M X L K S W : Jacob was lamenting K S W : they said to me] om L : they came to me and said W

2 why is it that] how K : of yourself] om Z to us X L : behold---you l°] om X L : great] powerful K S W : and] behold X : your father] Z W om rel : mourned W

3 I desired W : to weep greatly K : to weep] Z to cry rel + and X L K S + because of my father and W

զի մի յամաւթ արարից գեղբարսն իմ: 4 Յայնժամ խորհեին վաճառել
 զիս, զի մի գտայց ի ձեռս նոցա: 5 Վասն զի երկնչեին ի Յակոբայ,
 զի մի արասցէ ընդ նոսա վրէժխնդրութիւն վտանկից, զի լսեին զնմանէ
 եթե մեձ է առաջի Տեառն եւ մարդկան: 6 Յայնժամ ասէ փոխավաճառն
 ցնոսա. Արձակեցէք զիս ի դատաստանացն Փոտիփարայ երկրորդի: 7 Եւ
 մտեալք առաջի նորա խնդրեին զիս եւ ասեին եթե, Արձաթոյ զնեցաք
 զդա, եւ փոխավաճառն վճարեաց զմեզ:

16:1 Եւ Աեմփիու առաքեաց առ այրն իւր զի զնեսցէ զիս. Վասն
 զի լսեմ, ասէ, զի վաճառեն զդա: 2 Եւ այլ ներքինի դարձեալ առ
 Իսմայելացի ն առաքեաց եւ խնդրէր զիս ի նոցանէ զնել: 3 Եւ կոչեալ
 <խոհակերապետին> զվաճառականսն խնդրէր զիս ի նոցանէ զնոյ, եւ
 նշանակեաց ներքինին կնոջն եթե բազում զինս խնդրեն: 4 Եւ նա ասէ

S + վասն հաւրն իմոյ եւ W

4 խորհուրդ արարին M X L K S W : զիս] om L : ի
 ձեռս նոցա] առ նոսա K S W

5 ի] om X : ընդ նոսա] postվրէժխնդ. K: զի Թ^o]
 վասն զի K: տեառն] աստուծոյ S

6 ցնոսա փոխավաճ. X L : ընդ նոսա S W: փոտիփարի
 L պետափրեայ K պեափրէէ S պետափրէի W : երրորդի M
 երկրորդէ K երրորդէ S W + արքային X

7 մտաք K S մտին W : նորա] + եւ K W : ասէ ցայ
 K ասեն ցնա S W : զնեցէք K : զփոխավաճառն վճարեցաք
 մեք W : զմեզ] om X L

16:1 մեմփիու Z մեփիու X L մեմթիու S մեմթաի W :
 իւր] om M X L : զիս.] + եւ W : ասէ] om M L K S
 ante վասն W : վասն] om K : զնա M*

2 այլ] այրն W : դարձեալ] om X L W : առաքեաց]
 ante դարձեալ K S ante առ M X L W : զնել] զնոյ M K S
 W զնով X զնոյ---զնոյ (vs 3) om W

3 խոհակերապետին] ed խոհերապետին Z խոհապետին M X
 L K S + եւ X : ի նոցանէ] om K S : ներքին S :

so that I should not put my brothers to shame. 4 Then they planned to sell me so that I might not be found in their hands; 5 because they were afraid of Jacob, lest he take vengeance of punishment upon them; for they had heard concerning him, that he was great before the Lord and men. 6 Then the dealer said to them, 'Free me from the judgements of Potiphar the second.' 7 And, having entered before him, they questioned me and said, 'We bought him for silver, and the dealer paid us.'

16:1 And Memp'iu sent (word) to her husband that he should buy me, 'Because I hear,' she said, 'that they are selling him.' 2 And she sent another eunuch again to the Ishmaelites and sought to buy me from them. 3 And the (chief-cook) having summoned the dealers, asked me from them for a price. And the eunuch indicated to the woman (? his wife) that they were asking a high price. 4 And she said, 'Even

4 planned] Z took counsel rel : me] om L :
in their hands] with them K S W

5 for] because K : the Lord] God S

6 to them the dealer X L : with them S W : of
Petap're K S W : the second] the third M corrupt S W
+ of the king X, cf. 13:5

7 we entered K S they entered W : him] + and
K W : he said K + to him S W : you bought K : we
paid the dealer W : paid] or set free : us] om X L

16:1 Memp'iu] M K various spelling variants rel :
her] om M X L : me] + and W : because] since K :
said] om M L K S before because W

2 another] the husband W : again] om X L W, cf.
Greek vss 2,4 : to buy] in price M K S W by price X
in price--- a price (vs 3) om W

3 chief-cook] ed corrupt omn + and X : from
them] om K S

թեպէտ եւ երկուս մնասս ոսկի խնդրեսցեն, մի խնայիցես: 5 Եւ ետ նոցա վաթսուն դահեկան ընդ իմ, եւ ասացեալ եթե ութսուն դահեկան ետու ընդ դորա: 6 Եւ իմ գիտացեալ լուռ կացի վասն նորա զի մի տանջեսցի:

17:1 Արդ տեսէք որդեակք քանի ինչ կրեցի զի մի յամաւթ արարից գեղբարս իմ: 2 Եւ դուք սիրեցէք զիրեարս. 3 Վասն զի ցնծայ Տէր ընդ յաւժարութիւն սրտից որք հաճին ընդ քարիս: 4 Յորժամ եկին եղբարք իմ յԵգիպտոս, որպէս եւ զիտեն իսկ եթե զիարդ դարձուցի անդրէն զարձաթ նոցա եւ ոչ նախատեցի զնոսա այլ մխիթարեցի: 5 Լսեն աւաղիկ ասացեն եթե սուտ ինչ խաւսեցայ, այլ եւ զկնի մահուան Յակոբայ սիրեցի զդոսա եւ զամենայն ինչ զոր եւ հրամայեցին ինձ արարի: 6 Եւ ոչ ետու նեղել դոցա, մինչեւ ի փոքր իրս, եւ ետու դոցա զամենայն ինչ զոր

բազումս L

4 երկու S W : մասն K S : ոսկւոյ X L post
 խնդրեսցեն K S W : խնայէք K S W

5 վաթսում դահեկան] post իմ X : դահեկանս S + գին
 W : իմ] + ներքինին W : ասաց X : ընդ 2°] վասն W :
 նորա M X L K S

6 գիտացեալ] Z + զայս rel

17:1 տեսէք---զի մի] om L : տեսէք] + թե K S + եթե
 W post որդեակք իմ K S W : որդեակք] + իմ X K S W + թե
 X : ամաւթ L

2 զմիմեանս X L W

3 ընդ յաւժարութիւն] յաւժարութեամբ M X L : սրտի K
 S W : որք] յորժամ K S W: քարիս] իրեարս K S միմեանս
 W

4 զիտեի K : անդրէն] Z om rel

5 աւաղիկ] ահաւաղիկ S + եւ X L : ահաւասիկ լսեն
 եղբարք իմ W : ասացեն] om W : խաւսին L + ես դարձուցա-
 նեն յերեսս իմ W : յակոբայ] հաւր իմոյ X : ինչ զոր եւ]
 որ ինչ M զոր ինչ X K S W : եւ 3°] om L : ինձ] Z

if they should ask two minas of gold, do not be sparing (of it).'

5 And he gave them sixty drachmae for me and said, 'I gave eighty drachmae for him.' 6 And I, knowing, was silent for his sake, lest he be tortured.

17:1 Now you see, children, how many things I underwent in order not to put my brothers to shame. 2 And you, love one another. 3 For the Lord rejoices over the inclination of hearts which take pleasure in good things. 4 When my brothers came to Egypt, as they know indeed how, I returned their gold there and I did not blame them, but forgave (them). 5 Behold, they hear, let them say if I have spoken any lie! But even after Jacob's death I loved them and did everything which they ordered me. 6 And I did not permit to afflict them even in the smallest matters, and I gave them everything

4 minas] portion K S: do not be sparing] plur. K S W

5 he] the eunuch W : sixty drachmae] after me X
+ price W

6 knowing] Z + this rel

17:1 you---not] om L : see] after children K S
W : my children X K S W

3 over] through M X L : a heart K S W : which]
when K S W : good things] one another K S W

4 they know] I knew K : there (or again)] Z om rel

5 behold] + and X L : they] my brothers W :
let them say] om W : I have spoken] they speak L
+ they turn my face aside W : Jacob's] my father's X :
me] Z om rel

6 I did...permit to afflict] he gave to have K :
them 1°] om K : matters] om K : and 2°] but X

եւ ինդրեցին, եւ ամենայն ինչ որ եւ թե էր ի ձեռս իմ, ետու դոցա:
 7 Որդիք իմ որդիք դոցա եին եւ ծառայք իմ՝ ծառայք դոցա, անձն իմ
 անձն դոցա եւ երկիր իմ՝ երկիր դոցա. եւ ամենայն ցաւք դոցա,
 ցաւք ինձ եին. մի եին մեր ամենեցուն խորհուրդք: 8 Եւ ոչ բարձ-
 րացուցի զանձն իմ ի միջի նոցա վասն փառացն իմոց:

18:1 Արդ եթե եւ դուք ընդ նոյն ծանապարհ գնայցէք, որդեակք
 իմ, Եղ Սաղայի փառաւորեցէ զձեզ եւ բարձրացուցէ մինչեւ ի վեր:
 3 Ահաւասիկ տեսանէք զի զդուստր տերանց իմոց առի կնուլթեան, եւ
 հարիւր տաղանդ ոսկւոյ ընդ նմա ետուն ինձ, վասն զի Տէր ետ զնոսա
 ինձ ի ծառայութիւն: 4 Եւ էր նա գեղեցիկ իբրեւ զծաղիկ եւ գեղեց-
 կազոյն քան զընտիրսն Իսրայելի, եւ քան զՂեւի եւ զՅուդայ եւ

om rel
 6 ետու նեղել] ետ ունել K : դոցա 1°] Z om K :
 փոքր] + ինչ X L K : իրս] om K : եւ 2°] այլ X :
 որ ինչ M : եւ 3°] om M S W : ամենայն] զամենայն X K
 S W : որ] զոր S : եւ թե] om X K S W

7 դոցա 2°] + եւ X L + եին K S W : անձն...անձն]
 անդ...անդ Z : եւ 2°] om K S W : դոցա 4°] + էր X L :
 ցաւ 2° X L : ինձ] իմ K S W : եին ինձ X L : մի---
 fin] om K

8 զանձն իմ] Z զիս rel : մէջ X L K S W

18:1 եթե] om M X L K S W : եւ] om M K S W : ընդ
 նոյն] Z զնոյն rel : ծանապարհս X L : իմ] + ընդ իս
 W : եղ] իսրայել M L զի եւ իսրայել X : եղ սաղայի]
 եւ ասուած K S W : փառաւորեցեն Z : բարձրացուցեն Z
 M* + ձեզ W : ի վեր] յաւիտեան X L

8 զի] որ X : առի] + ի M L + ինձ X + ինձ ի
 K S W : կնուլթիւն M L K W : ընդ նմա] post ինձ K S W :
 զնոսա] զնա Z K post ինձ 1° X S : ինձ 2°] om M L

4 նա] ասանեթ կին իմ W : եւ 2°] ետ եի W om S :
 եւ 3°] + ողջախոհ եւ խոնարհ W : եւ 4°] + քան K S W :
 պահեաց---գեղեցկութեամբ] om S առաւել գեղեցկազոյն եի քան
 զնոսա W : յակորայ] հաւր մերոյ W

which they sought and whatever was in my hand I gave to them.

7 Their sons were my sons and my slaves their slaves, my soul their soul and my land their land, and all their pains were pains for me and all our thoughts were one. 8 And I did not exalt myself in their midst because of my glory.

18:1 Therefore, if you too will walk along the same path, my sons, El Shaddai will glorify you and exalt you on high.

3 Behold, you see that I took the daughter of my owners as wife and they gave me a hundred talents of gold with her, because God gave them to me in servitude. 4 And she was beautiful as a flower and more beautiful than the elect ones of Israel and than Levi and Judah and Naphthali.

7 their slaves] + and X L *preceded by* were K S W :
soul...soul] field...field Z : and 2°] om K S W :
land 1°] + was X L : a pain 2° X L : for me] my
K S W : and all---one] om K

18:1 if] Z om rel : too] om M K S W : along
the same] Z the same rel : paths X L : sons]
+ with me W : El] Israel M L for also Israel X :
El Shaddai] also God K S W : they will glorify Z :
they will exalt Z M* + for you W : on high] for ever
X L

3 that] who X : took] + for me X K S W : them]
him (or her) M K : to me] om M L

4 she] Asaneth my wife W : and 2°] I was W om
S : and 3°] + modest and humble W : and 4°] + than K
S W : she 2°---beauty] om S I was more beautiful than
they W :

զնեփթաղիմ. պահեաց զինքն գեղեցկութեամբ, վասն զի նման եղէ ես
ամենեւին Յակոբայ:

19:1 Արդ լուարուք եւ զտեսիլն իմ զոր տեսի. 2 Երկոտասան
եղջերուս տեսանեի զի արածեին, եւ ի նոցանէ ինն ցրուեցան, բայց
երեքն ապրեցան, եւ ի վաղիւն եւ նոքա ցրուեցան: 3 Եւ տեսանեի զի
երեք եղջերուքն երեք գառինք լինեին եւ աղաղակեցին առ Տէր, եւ
եհան զնոսա ի խաւարէ ի լոյս եւ ած զնոսա ի տեղի դալարկուտ եւ
ջրային: 4 Եւ անդ աղաղակեցին առ Տէր մինչեւ ժողովեցան առ նոսա
իննեքին եղջերուքն, եւ լինեին նոքա իբրեւ զերկոտասան ոչխար. եւ
յետ սակաւ միոյ աճեցին եւ լինեին ի հաւտս բազումս: 5 Յետ այսո-
րիկ տեսի եւ ահա երկոտասան զուարակ որ ծծեին զմի կով, որ ի
սաստիկ կաթանէն ծով զործէր եւ ըմպեին ի նմանէ երկոտասանեքին

19:1 արդ] + եկայք ամենեքեան W : եւ] om W : իմ] Z
om rel : տեսի] + յայնժամ K

2 եղջերուս] եղջիւրս L եղջերուք K S W : տեսանեի]
ante երկոտ. W : զի արածեին] որ եմք մեք երկոտասան եղբարքս
եւ տեսանեի W : եւ 1°] իսկ M K S W : եւ ի նոցանէ] om
L : ցրուեցան 1° --- ցրուեցան 2°] om M : ապրեցան] արածեին
առ միմեանս W : եւ 3°] om S W

3 երեք 1°] om K : եղջերուքն] եղջիւրքն L : եւ
եհան -- լոյս] post ջրային X : խաւարէն M S W : ած] եհան
L : զնոսա 2°] om L : դալարկուտ X K դալարի L

4 ժողովեցան] ցրուեցան K : առ նոսա] om L :
եղջիւրքն L եղջերուսն S : ոչխար M : ի] om X L K S
W : հաւտ M : բազում K

5 եւ ահա] om K S W : զերկոտասան W : զուարակք
M X L -ակս K S -ակսն W : որ 1°] om M X L զի K W :
ծծեին] Z K S արածեին rel : որ 2°] + եւ K : սաստիկ]
+ ի M : նմանէ] նոցանէն M K նոցանէ X L : երկոտասան
X L : անհամարք K : խաշինք M L S հազարք K

She preserved herself with beauty because I was altogether like Jacob.

19:1 Now hear also my vision which I saw. 2 I saw twelve stags which were pasturing and of them, nine were scattered but three were saved. And on the following day they too were scattered. 3 And I saw that the three stags became three lambs and they cried out to the Lord and he brought them forth out of darkness into light and he brought them to a green and watered place. 4 And there they cried out to the Lord until the nine stags were gathered to them and they became like twelve sheep, and after a little they increased and became many flocks. 5 After this I saw and, behold, twelve bulls which were sucking the one cow which, through the vast amount of her milk, was making a sea. And the twelve flocks

Jacob] + my father W

19:1 now] + come all W : also] om W : my] Z
om rel : I saw] + then K

2 stags] horns L : which were pasturing] which
are we twelve brothers and I saw W : and 1°] but M K S W :
and of them] om L : scattered 1°---scattered 2°] om M :
were saved] pastured with one another W : too] om S W

3 three 1°] om K : stags] horns L : and he
brought 1°---light] after place X : brought 2°] brought
forth L : them 2°] om L

4 stags] horns L : were gathered] were scattered
K : to them] om L : flock M

5 and behold] om K S W : which] so that they K
W : sucking] Z K S pasturing rel : which 2°]
+ also K :

հաւտքն եւ անհամար խաշինքն: 6 եւ չորրորդ զուարակին բարձրաց-
 եալ եղջեւրքն մինչեւ յերկինս, եւ եղեն իբրեւ զպարիսպ հաւտիցն,
 եւ ի մէջ եղջերացն ծաղկեաց այլ եղջեւր: 7 եւ տեսանեի որթ որ
 թե երկոտասան անգամ պատէր զնովաւ, եւ եղեւ զուարակացն բոլորովին
 յաւզնականութիւն: 8 եւ տեսի ի մէջ եղջերացն կոյս որ ունէր
 արկանելի ճաճանաւուխտ, եւ ի նմանէ ելանէր գառն. եւ յաջմէ կող-
 մանէ նորա յարձակեին ամենայն զագանք եւ ամենայն սողունք. եւ
 յաղթեաց զնոսա գառնն եւ կորոյս զնոսա: 9 եւ խնդացին յաղագս
 նորա զուարակքն եւ կովն եւ երեքեան եղջիւրքն եւ ցնծային հանդերձ
 նովաւ: 10 եւ այսմ պարտ է լինել ի ժամանակի իւրում: 11 եւ
 դուք որդեակք իմ, պատուեցէք զՂեւի եւ զՅուդայ, զի ի նոցանէ
 ծագեսցէ ձեզ փրկութիւն իսրայելի: 12 վասն զի թագաւորութիւնս

6 բարձրացան M X L K S W : մէջ] + երկուց M X L
 K S W : ծագեաց X L

7 տեսանէ L : որթ որ թե] որթս X որդ L որ
 թուէր K որ թիւ էր W : թե] om M S : անգամ] om X
 + որ X : պատեին X : պատէր զնովաւ] պատերազմաւք K :
 զնորաւք M X L S W : եղեն X : բոլորովին] բոլոր ի մի M

8 կոյս] + մի X : արկանելիս M X L om K + ի
 S : ճանճանաւուխտ W : արձակեին K S W : զնոսա] Z նոցա
 rel

9 խնդացին] խնդրեին L : եւ կովն եւ] երկուքն K
 կունքն S W : երեք M K S W om X L : եղջիւրքն]
 եղջերուքն M X եղջեւրացն K S W : եւ 4°] om M X L K S W

10 այսմ] այս K + ամենայնի X

11 ձեզ] Z M om rel

12 թագաւորութեանս X : իմ] om K S W : է] om
 X L : վախճանեսցի] K S W եղիցի ի վախճանի Z եղիցի վախճան

and the innumerable herds were drinking from it. 6 And the horns of the fourth bull were elevated up to the heavens and became like a wall for the flocks and another horn flowered between the horns. 7 And I saw a calf which circled it twelve times and became an aid to the bulls altogether. 8 And I saw among the horns a virgin who had a many-coloured garment and from her a lamb went forth. And from its right side all wild beasts and creeping things attacked and the lamb overcame them and destroyed them. 9 And the bulls and the cow and the three horns were glad because of it and rejoiced with it. 10 This must take place in its time. 11 And you, my children, honour Levi and Judah, for from them the salvation of Israel shall shine forth for you. 12 Because my kingdom

herds] thousands K : from it] from them M X L K

6 were elevated] *lit.* being elevated Z were elevated
rel : flowered] sprang up X L : the 5°] + two M X L
K S W

7 he saw L : a calf which] calves X which seemed
K which number was W : circled (plur.) X : circled
it] by wars K : it] them M X L S W : times] om X
+ which X : became (plur.) X : altogether] all in one M

8 a 1°] a certain X : garments M X L om K
+ to S

9 and the cow and] the two K *corrupt* S W : the
three] three M K S W om X L : horns] stags M X
of the horns K S W : were glad] sought L : and 4°]
om M X L K S W

10 this] + all X

11 for you] Z M om rel

12 to my X : my] om K S W :

իմ որ է ի միջի ձերում, վախճանեսցի իբրեւ զտաղաւար մրգապահաց,
որ ոչ երեւեսցի զկնի ամարայնոյ:

20:1 Գիտեմ զի եզիպտացիքս յետ իմ նեղիցեն զձեզ, այլ Աստուած
արասցէ վրէժխնդրուիլն ընդ նոսա եւ տարցի զձեզ ի խոստումն հարցն
ձերոց: 2 Բայց տարջիք զոսկերս իմ անդրէն ընդ ձեզ: 3 Եւ
զԶելփա մայր ձեր հանջիք, եւ մերձ ի Բալլա առ Չիարշաւանսն եւ առ
Հոաքել մայր իմ, անդր դիջիք զնա: 4 Եւ պարզեալ զոտս իւր վախ-
ճանեցաւ: 5 Եւ սգաց զնա ամենայն իսրայէլ եւ ամենայն եզիպտոս
սուղ մեծ:

rel : զտաղաւարի X: մրգապահ L: ամարայնոյ] ի մարտն K
ի մարմնի W

20:1 յետ իմ] post զձեզ K S : իմ] իմոյս ելանելոյ
X իմոյ ելանելոյ L : ընդ] ի M X L K S W : հաւրն
ձերում K

2 անդրէն] Z om rel

3 զեղփա M L W զեղբարս K զեղբարսն S : մայր 1°]
om K S : հանէք X հանգուսջիք K S : եւ մերձ---
ձիարշաւանսն] Z om rel : եւ առ---մայր իմ] om Z :
եւ 3°] om M + դրէք X : հոաքել] ոաքուէլ M քեոս K
քեոսն S քոյրս W + եւ առ K S + եւ W : մայրս K S
W : իմ] om K S : անդր] Z om rel : դիջիք զնա] om X :
զնա] om L

4 inc] + եւ յետ այսորիկ W : պարզեալ] պարզեաց K
S W : իւր] Z K S W om rel + եւ K S W : վախճանեցաւ]
+ յովսէփ ծ. եւ ժ. ամաց X

5 սգաց] Z ելաց M L W լացին X K S : եզիպտոս]
+ էան M + առ L

which is in your midst will come to an end, like a gardener's hut which will not be seen after the summer.

20:1 I know that after me the Egyptians will afflict you, but God will take vengeance upon them and will bring you to that promised to your fathers. 2 But bring my bones from there with you. 3 And bring forth Zilpah your mother and, close to Bilhah, by the Hippodrome and by Rachel my mother, there place her." 4 And stretching out his feet, he died. 5 And all Israel mourned him and all Egypt, with great mourning.

is] om X L : will come to an end] K S W will be at
the end Z M will be an end X L : the summer] in war
K in body W

20:1 after me] *after* you K S : me] my going forth
X L : your father K

2 from there] Z om rel

3 bring forth] lay to rest K S : Zilpah your mother]
your brothers K S : and close---Hippodrome] Z om rel :
and by---mother 2°] om Z : and 3°] om M + place X :
Rachel] Raguel M sister K S W + and by K S + and
W : my] om K S : there] Z om rel : place her]
om X : her] om L

4 inc] + and after this W : he stretched K S W :
his] Z K S W om rel + and K S W : he] Joseph...at
110 years X

5 mourned] Z bewailed rel : with] took on M L

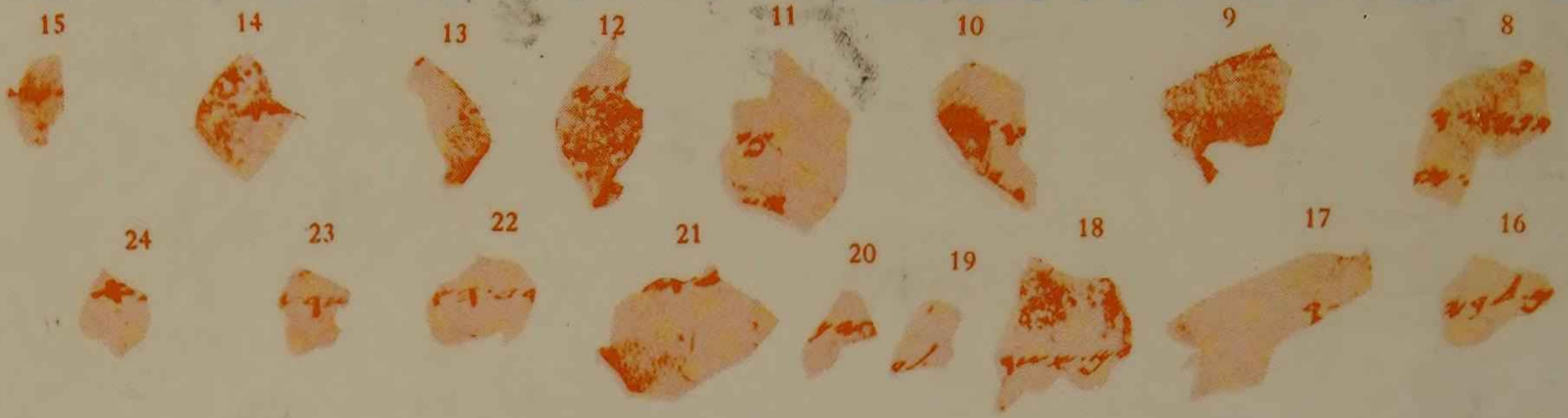
D-7428
5-14
CC

BS 1830 T4 A72 1975 Testaments of the twelve patriarchs. Joseph. Armenian. 1975.
The Armenian version of the Testament of Joseph. Introduction, critical edition, and translation by Michael E. Stone. [Missoula, Mont.] Scholars Press for the Society of Biblical Literature [c1975]
v, 57p. 24cm. (Pseudepigrapha series; 5) (Texts and translations; 6)

Bibliography: p. 12.

A18413

TEXTS & TRANSLATIONS 6

PSEUDEPIGRAPHA SERIES 5

